

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 1. ÚNORA 1939

ZA Kč 2.—

Odpověď německému studentu

F. PEROUTKA

Dosti!

RUDOLF BECHYNĚ

Němec Němcům o českém tisku

EDUARD BASS

Čapkův nakladatel vzpomíná

J. FÜRTH

Sbohem, Jules Romainsi!

MARIE KUBEŠOVÁ

Dodatky k Žurnalistickému slovníku

KAREL POLÁČEK

Český aktivismus — Rada Společnosti národů zasedala — Co znamená Schachtův odchod? — Po pádu Barcelony — Měl pravdu Masaryk nebo Dyk? — Z dopisů nejnovějších emigrantů — Co je to neutralita? — Mladí vpřed — Proč jenom pět? — Cizí slova — Podporujeme vládu? — Dvě novinářské zprávy — Dobrý rozsudek

CORONA

Speedline

nový americký
přenosný stroj
trvalé hodnoty

GIBIAN

Praha II., Štěpánská 32.
Tel. 351-51-53.

Vystřihněte a zašlete:

Prosím o bližší informace o novém
modelu CORONY.

Jméno:

Adresa:

Ctenářům Přítomnosti!

Přátelé a ctitelé Karla Čapka uvidí jeho
světovou fantastickou hru

RUR

na jevišti Stavovského divadla v pondělí
6. února 1939 večer v novém nastudování
a výpravě

za snížené ceny míst od 3 do 20 Kč.

Zlevněné vstupenky možno zakoupiti pou-
ze v předprodeji Lidových Novin, Praha I.,
Národní třída 11, tel. 390-51. Upozorňu-
jeme, že u divadelní pokladny jsou vstupen-
ky jen za plné ceny.

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a
střevní nemoci a roentgenologii.
PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10, 3-4.
Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby
vnitřní, žaludeční, střevní a
výměny látek, em. asistent I. med. kliniky prof. Schmidta.
PRAHA I., Na Příkopech 35. Ord. 9-10, 1/3-1/5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, Pankrácká 14** (stanice elektr.
dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9-10 a 2-4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**
ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DÍČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

Odborný lékař pro porod- **MUDr. K. STEINBACH**
nictví a pro nemoci žen
PRAHA II., Havlíčkovo nám. 22. Ord. 9-11, 2-4. Tel. 270-13.

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, PRAHA II., LÜTZOWOVA
32, roh Washingtonovy. Ord. 9-11, 2-4. Telefon 226-65.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 10

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

V lidovém vydání díla Karla Čapka

vyšel právě 1. sešit s prvými 16
stranami románu „Hordubal“.
Podrobné informace najdete
v prospektu přiloženém do tohoto
čísla nebo u všech knihkupců.

LONGINES hodinky - vždy přesné

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 4: F. Peroutka: Ještě jednou o loňském roku — Willi Schlamm: Proč umřel Karel Čapek — Kornel Synek: Uprchlíci ve vlastní zemi — Milena Jesenská: Proč nemluvíte, mladí? — Stuart Hodgson: Život a kariéra muže, který prý zachránil mír — Josef Pacht: Španělsko vykrvácí? — Karel Kříž: Zůstáváme průmyslovým státem — Co je to »mnichovská politika« a jak zatím dopadla — Hrozinky a vánočka — Francie, náš obchodní přítel — Směr našeho vývozu — Dvoji pojem práce — Jules Romains se obhajuje — Odpověď Slovincovi — Dopis sedláka o Masarykovi — Proč jenom pět? — Proč jste to v »Přítomnosti« nenašli.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Učet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevy-
žádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku
Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la Fran-
ce et ses Colonies FRs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novin
sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. •
Odpovědný redaktor J. Dlabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKARNY, BRNO, ČESKA 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 1. ÚNORA 1939

ČÍSLO 5

Dosti!

Od katastrofy uběhly čtyři měsíce. Překonal jsem v nich těžký otřes zdravotní a těžší otřes duševní. Byl jsem částí politické soustavy, která ztroskotala — a já vím, co z toho následuje. Ubírám se do ústraní bez bolestí.

Před třiceti pěti lety stal jsem se novinářem z povolání. Novinářské pero mi zůstalo. Vracím se k lásce svého mládí a svých nejlepších let, o to nezávislejší, oč jsem starší. Nemohu zahodit celoživotní zkušenost. Mohu však asi přispět už jenom radou. To je právě, co chci. Více nic. V našem národě jest myšlenka trvalou silou velkého významu. Argument v našem životě nedohrál úlohu. To je vše, co jsem musel říci úvodem.

V pátek citovaly noviny z řeči ministerského předsedy R. Berana, pronesené v klubu vládní strany: »Ještě není konec všem nebezpečím, a bylo by přímo katastrofální, kdyby široké vrstvy věřily, že přešlo veškeré nebezpečí, a kdybychom mátlí veřejnost, jako by se mohly dít nějaké zázraky.« Téhož dne jsme četli v listě národní strany práce zprávu o sezení zahraničně-politické komise strany; zpráva byla opatřena výmluvným nadpisem: »Národní strana práce pro dobrý poměr k Německu.« Obě tyto zprávy se doplňují, jsou to jaksi dvě části jedné a téže věci.

Musíme mít na paměti, co podstatného se změnilo v našem národním a státním životě. Nic horšího by se nám nemohlo přihodit, než kdyby se česko-slovenská politika chtěla dnes řídit stavem věcí, který platil v Evropě v čera. Svět, v němž jsme žili do podzimu, změnil se od základu. Ztratili jsme přes 40 tisíc km² půdy, asi milion Čechů a Slováků je odtrženo od domácího kmene. A přece tato skutečnost nepředstavuje hlavní a základní změnu v našem nynějším a dalším životě národním a státním. Technikové, hospodáři, finančníci, administrátoři a vojáci říkají, že i v okleštěné vlasti dá se pilnou prací vybudovat nový život s novou prosperitou. Ničemu jinému bychom nemuseli věnovat pozornost, kdyby naše země byla skutečným ostrovem v širém moři, jemuž bouře utrhla a v hlubinách pochovala čtvrtinu rozlohy.

Naše situace je však jiná. Tomu snad rozumí každý. My tu sedíme pod velikým kloboukem osmdesátimilionového národa, který za pět let vlády Adolfa Hitlera vyrostl na nejsilnější evropskou velmoc. Evropská rovnováha je ztroskotána. Nejsme již pod ochranou západních velmocí. Velká Británie nám ukázala svou nemilostivou tvář. Naše spojenecká smlouva s Francií odumřela, s ní pozbyla účinnosti také smlouva se sovětským Ruskem. V říjnu fakticky padly i naše smlouvy malodohodové. Ty byly uzavřeny na ochranu před revisními nároky maďarskými. Na podzim jsme nemohli volat ku pomoci vojáky jugoslávské a rumunské, když ani česko-slovenští nesměli

bojovat. Někteří jednotlivci, nemohouce snést myšlenku, že jsme vzdali vlast bez boje, vymysleli si teorii, že náš branný odpor byl by přece jenom strhl velmoci do války, z níž nám kynula sice hrůza, nicméně však také naděje. Stará vláda nepodlehla této teorii, já na příklad jsem proti ní mluvil nejrozhodněji a nejotevřeněji. Ve Španělsku je válka třetí rok a žádná z demokratických velmocí se do ní nedala strhnout. Není žádné tajemství, že jsem byl pro obrannou válku až do poslední chvíle, to jest až do chvíle, kdy bylo oficiálně sděleno, že Francie s Anglií nás opustily, a že se vojsko tří sousedů strojí na pochod. Svoje hlasování pro válku byl bych zodpověděl před svým svědomím i před národem — ne však hlasování, které by bylo zahnalो národ na beznadějné, zoufalé ja tky.

To je tedy to nové, základní a rozhodující v naší nynější situaci, že již nejsme pod ochranou politické soustavy, v níž jsme žili bezpečně a v poměrném blahobytu dvacet let. Mnichov a Vídeň znamenají, že Francie s Británií odevzdaly střední Evropu s dunajským prostorem pod vliv Německa a Itálie. Musíme se nyní rozumným způsobem vyrovnati s Německem a s ostatními sousedy; a nesmíme udělat nic, čím by tento úkol byl mařen. Takový smysl měla nepochybně poslední řeč ministerského předsedy, doplněná prohlášením národní strany práce.

V historii žádného národa není snad analogie s tím, v čem jsme se ocitli my loni na podzim. Zdánlivě se naše situace podobá situaci poválečného Maďarska. Ale jenom zdánlivě. Předválečné Uhry byly mírovými smlouvami okleštěny podobně, jako ČSR dnes. Poválečné Uhry však vstupovaly do nového života za zcela odlišných poměrů politických v Evropě. Bylo po válce, otvírala se vyhlídka na dlouhý mír. Všichni sousedi poraženého státu byli saturováni, nebylo jedině výbojně síly, která by Maďarsko tísnila nebo ohrožovala. V podunajském prostoru zřízena byla velmocemi rovnováha. Hranice Maďarska byla zaručena celým světem, nikdo se jí nesměl dotknout. Nesměl — ostatně ani nechtěl. Nástupnické státy změnily se z činitele válečně-revolučního v činitele konservativního, jemuž běželo jediné o to, aby zachoval a pacifikoval, čeho nabyt revolucí a válkou. Přes zabezpečení hranic nikdo zvenčí netlačil na vnitřní život nového státu. Maďarsko mělo vše, co nám dnes právě schází. Neodvažují se říci, že všichni naši sousedé jsou saturováni. Okolo nás se pořádají síly expansivní. Německá národní revoluce není ukončena, italská rovněž ne; Polsko — nikoli, mlčme o Polsku! A Uhry, kdyby záleželo pouze na nich... Naše hranice není dosud velmocensky zaručena, jak bylo na podzim slíbeno.

Tim vším je naznačeno, že jsme ještě nepřeskočili. V našem postavení nesmírně záleží na každém kroku

vlády. Stejně záleží na směrech lidového proudění. Dnes by se chyba nedala napravit nějakým prostředkem parlamentárního systému, na příklad změnou vlády nebo volbami. To jsou rekvizity z dávných časů, řekněme z roku 1938 — neboť to jsou dávné časy. Nesmírně mnoho záleží nejenom na činech, nýbrž také na všem, co se u nás mluví a píše. Kdysi jsem řekl v Národním shromáždění větu, která dostala křídla: Slovo není sekyra. Dnes bych se neodvážil tak mluvit, naopak: myslím, že slovo může znamenati kanonádu. Bůh ví, že nikoho nestraším. Sám přece nepatřím k rodu strašpytlů.

Čítáme nyní dosti často v tisku vládní strany o agitaci, která se děje v podzemí se jménem dr. Eduarda Beneše a s tajuplným jeho posláním za hranicemi. Dodává se, že je to agitace nebezpečná, protože může vrhnouti značné části národa na scesti, vzbuditi nedůvěru za hranicemi a vyvolat zdání, že odpovědná vláda hraje falešnou hru. Jest zapotřebí jasně říci, že by to opravdu mohlo býti osudné. Vláda musí být k Německu poctivě loyální a musí v tom míti pevnou oporu národa. Žádné jiné cesty není.

Mne ze všeho nejvíce a nejdříve zajímalo, zda tato agitace je vedena se souhlasem bývalého presidenta. Nevěřil jsem tomu. Navštívil jsem dr. Eduarda Beneše v Sezimově Ústí krátce před jeho odjezdem do ciziny. Výslovně mi řekl, že hlavním politickým úkolem vlády bude, nalézt loyální poměr k Německu a uskutečniti ho. Dnes mohou dáti o Benešovi zprávu úplně spolehlivou. Pochází z Londýna. Bývalý president tam žije v úplném ústraní. Nehledá a neudrhuje politických styků, nezasahuje do veřejných otázek, nechť je ztěžovati posici pražské vlády. Pilně si připravuje přednášky pro americké university, které ho pozvaly k vědecké součinnosti. Ještě sluší dodat, že žije se svou ženou úplně skromně v nevelkém bytě.

Tuto zprávu uveřejňuji v naději, že poučí lidi dobré vůle. Národ nemůže žiti z ilusí. Nesmí běžeti za bludičkou, nechce-li spadnout do propasti. Fantastické plány — sebe lépe míněné — jsou sebevražedné plány. Reálné skutečnosti dávají nám dosti naději v zabezpečení národního života, není třeba se oddávati zoufaleckému hazardu. Lidem dobré vůle to snad stačí. S lidmi zlé vůle ať si to vyřídí vláda po svém.

A nyní přihlédneme k druhé stránce té agitace. Ta legenda, která se tvoří kolem postavy bývalého presidenta, má nějaký kořen, nějakou příčinu. Hledáte ji v působení tajných tiskáren? V rozkladné činnosti komunistických buněk? Pravím vám, že hledáte špatně. Ona vězí v mravním pathosu české duše lidové. Útoky na dr. Eduarda Beneše v části odpoledního tisku byly příliš drsné, příliš jednostranné, příliš nespravedlivé, než aby v lidové duši nevzbudily pravý opak. I v levě orientovaném lidu klesla popularita dr. Beneše až na bod mrazu, když se dostavily následky ztroskotané soustavy naší zahraniční politiky. Ale když potom přišlo hanobení skoro nelidské, dostavila se v lidové duši mravní reakce. Napiše-li se, že Beneš ukradl ceně sbírky, jež mu byly svěřeny, nesnese to lidová masa, když ví, že to není pravda. Ano, běží tu o mravní reakci, nikoli o politiku. Český lid je realstický, zná celkem novou situaci státu a národa, rozumí tomu, co nyní znamená Německo a jak s ním

musíme žít; český lid nekonspiruje, chce politiku rozumnou, byť i důstojnou, nepodlézavou a sebevědomou tak, jak je v dané situaci možná. Legenda, která se podle zpráv tisku vládní strany tvoří kolem jména dr. Beneše, to není politika proti Berlínu, nýbrž mravní protest proti osobní křivdě.

Jest pravda, že soustavu československé zahraniční politiky vytvořil dr. Eduard Beneš. Jest však také pravda, že za ní stála majorita Národního shromáždění a že s ní souhlasily všechny vlády, co jich v republice bylo. Pisatel těchto řádků byl členem vlády po jedenáct let. Byl náměstkem ministerských předsedů: Antonína Švehly, Františka Udržala, Jana Malypetra, Milana Hodži. Plně souhlasím s požadavkem, aby nestranný tribunál prozkoumal a rozsoudil všechno, co souvisí s podzimní katastrofou. Ano, volejte nás před soud národa a sud'te. Pravím n á s, a nejmenuji nikoho jiného, než s e b e. A až do doby, než tento tribunál řekne svůj rozsudek: Dosti Beneše! Zastavte útoky, přestaňte podněcovat. Již se ukazuje, že to má obrácené účinky. Zastavte také veškeru podzemní agitaci, o níž tu byla řeč. Pro jedno jméno nemůže se přece rozbíjeti národ, zvláště v údobí tak nebezpečném. Semknutí sil je zapotřebí dnes více, než kdy jindy.

Všichni víme, že je konec éry, značené jménem Eduarda Beneše. Draze jsme zaplatili zkušenost, že žádná síť spojeneckých smluv nebyla s to, vymazati z našeho života význam zeměpisu. Jest nám vyrovnati se s tím, že pádem mocenské soustavy evropské bude v našem životě hrát velikou roli sousedství s největším evropským národem. Starejme se, abychom i v tomto sousedství mohli zachovat neporušenou národní duši, abychom tu mohli žiti po svém. Již nikdy nechceme býti mečem v cizích rukách, mečem namířeným k srdci jiného národa. Na jedné tragické zkušenosti máme dost.

Všichni toužíme, aby styky národů ve střední Evropě upraveny byly v přátelském duchu. Prátekství je ovšem poměr vzájemný. Na s k u t e č n é m přátelství dá se vybudovati trvalé dílo. Kdo by chtěl stavěti jinak, staví na písku.

R. Bechyně

poznámky

Český aktivismus

V předmnichovských dobách jsme říkali tomu směru německé politiky, který se stavěl na půdu našeho státu a chtěl zlepšit postavení německého obyvatelstva pozitivní součinností s vládou, aktivismus. Hlásila se k němu v prvních dobách své existence i bývalá sudetoněmecká strana, která ostatně setrvala formálně na tomto kladném stanovisku až do září 1938. Politiku, kterou děláme od tohoto osudného měsíce my, mohli bychom zase nazvat aktivismem českým. Dělají ji naši lidé, kteří zůstali za novými hranicemi — tím, že hlasovali »ano« při volbách do říšského sněmu a že si vůbec počínají loyálně — dělá ji i naše vláda zde — tím, že pracuje pro dorozumění s Německem. Jak se pamatujeme, měl německý aktivismus ke stavu, vytvořenému versailleskými smlouvami některé výhrady; ale ty mu nebránily, aby se dal na cestu spolupráce. I tady by se našla analogie.

V čem byla slabost německého aktivismu, co podlamo-

valo jeho životní sílu a jeho akční schopnost? Jeho malé úspěchy politické. Němečtí politikové se něco navykládali, že nedosáhnou-li nějakého velkého a hmatatelného úspěchu, nebudou moci svému lidu odůvodnit a dokázat správnost své politiky. Měli pravdu, neboť nic není jistějšího než to, že jakost každé politiky se měří a posuzuje podle jejich výsledků. Jejich postavení ovšem bylo o to obtížnější než postavení rodičů se aktivismu českého, že za jejich zády bujel radikalismus, s nímž bylo velmi těžko konkurovat a v jehož očích žádný úspěch nebyl dosti veliký. V Čechách radikalismu není a náš občan je jistě z nejsoudnějších na celém světě. Překážek toho druhu, s nimiž tak těžce zápolil německý aktivismus, u nás taky není. Mohly by se vyskytnout překážky jen tam, kde my nemáme možnost je odstranit.

Chceme říci, že osud českého aktivismu v očích našeho lidu bude záviset na tom, kolik úspěchů si tento aktivismus dohude. Nezabývejme se otázkou, zdali vůbec jsou nějaké úspěchy, které by mohly vyvážit naše oběti. Ale jistě se shodneme v tom — a snad se to cítí i na německé straně — že nějaké úspěchy přijít musí a že stav, který byl vytvořen, se musí projevit nějakými zřejmými výhodami také pro českou stranu. Proto se hned po mnichovské úpravě u nás ozvaly hlasy, že by bylo v zájmu věci, kdyby s německé strany přišlo nějaké smířlivé gesto. Myslílo se tehdy hlavně na rozhraničovací práce. Snad to bylo volání předčasné, snad bylo tehdy nedůvěry ještě příliš mnoho, než aby se bylo mohlo učinit něco velkorysého. Ale pravda zůstává pravdou, a čím víc se budeme vzdalovat od osudného podzimu 1938, tím víc bude vzrůstat její naléhavost. Snad se už v Německu začíná oceňovat dobrá vůle naší vlády, když se vidí, jak bedlivě ona dbá toho, aby se ani slůvkem, ani tónem neporušilo to ovzduší, které je potřebí k plnému uklidnění a dorozumění. Tím spíš je třeba připomínat to, co jsme právě napsali. Všechno záleží na tom, aby naše dorozumění s Německem nemělo jen nějaké konjunkturální a proto chabé základy. Mají-li se položit základy pevné, je k tomu třeba upřímné a poctivé si navzájem objasnit stanoviska. Pravda, kterou jsme připomněli, nemůže být při takové výměně názorů pomínuta.

Z. S.

Rada Společnosti národů zasedala

Tém, kdož to nepostřehli, je určeno těchto několik řádek. V dřívějších letech, a to ještě i po vystoupení Německa v Itálii, těšila se sezení ženevské instituce velikému mezinárodnímu zájmu. Hlavní světové deníky přinášely o jednání na prvních stránkách obšírné referáty a vysílaly do Ženevy své zvláštní zpravodaje. Též i tisk států, stávících se proti Společnosti národů, věnoval ženevským poradám širokou pozornost.

A dnes? 104. zasedání rady Společnosti národů, k němuž došlo v třetím týdnu lednovém, bylo zahájeno a skončeno v neobyčejné tichosti. Světový tisk demokratických států věnoval celému ženevskému jednání jen několik drobných noticek na podružných místech, zatím co přední sloupce se zabývaly návštěvou britských ministrů v Římě, ministra Becka v Německu, Ciana v Jugoslávii a jinými událostmi většího významu, než jaký dnes představují jednání ženevská. Suchý tón těchto noticek pak zřejmě nasvědčoval tomu, že tu šlo jen o nezbytnou referentskou povinnost.

A přece bylo v Ženevě jednáno o otázkách nemalé důležitosti: o Španělsku, Číně a Gdanskú. Výsledek těchto porad však ukazuje, že i těch pár noticek bylo větší pozornosti, než si jí 104. zasedání Rady svými výsledky zasloužilo. Ve věci Španělska nedošlo k ničemu, co by stálo za zmínku. Dokonce si Rada pochvalovala, jak pěkně bylo provedeno odvolání cizích dobrovolníků (zatím co gen. Franco před vstupem do Barcelony poslal Mussolinimu děkovný telegram za statečnost italských vojsk). V otázce Číny byla schválena resoluce, vyzývající členské státy, zejména ty, jež mají na situaci na Dálném východě přímý zájem, aby přezkoumaly ve spolupráci s ostatními mocnostmi stejného zájmu návrhy čínské delegace, aby byla učiněna účinná opatření k pomoci Číně. Problém g d a n s k ý byl pak vůbec odsunut, neboť příslušný výbor usoudil, že je oportunní odložit definitivní zkoumání situace (totiž otázky, zda některé zákony, zavedené gdanským senátem — zejména protizidovské — jsou v rozporu se gdanskou ústavou) do příštího zasedání Rady. Vysoký komisař zatím nastoupil svou dovole-

nou. (Patrně doufají, že problém se zatím vyřeší sám, a Rada bude moci už jen konstatovati výsledek.)

Rada tedy opravdu zasedala. Zasedala tiše a nenápadně. Věděla proč a je věděna, že nebyla rušena ze své pomalé agonie.

Eta

Co znamená Schachtův odchod?

Dne 21. ledna 1939 odešel dr. Hjalmar Schacht z úřadu presidenta Reichsbank a od toho dne si klade všechen světový tisk, City, Wallstreet a mnoho vlád otázku, co Schachtův odchod znamená. Zatím ještě nenašel nikdo uspokojivou odpověď.

Tento dvašedesátiletý muž, dosud naprosto svěží a celý, byl pro západní svět jakýmsi symbolem, že finanční a hospodářské věci v Německu mohou sice býti spravovány »kouzelníkem«, který neváhá měnit rychle své náčíní i způsoby, ale konec konců vychází přece jen stále z několika zásad, jež jsou společné všem kapitalistickým národohospodářům a bankéřům.

Schacht učinil své jméno světově proslulým po prvé v 1923, a kritisoje-li se jeho tehdejší historický úspěch jako »jednoduchý nápad«, pak je to oprávněné, ale vlastní vtíp a síla byly v provedení tohoto nápadu. Německá marka se tenkrát počítala v astronomických cifrách, když demokratická strana povolala Schachta do presidentství Reichsbank. Tehdy si Schacht uvědomil, že měnová jednotka nesmí se povalovat všude ve spoustách, má-li mít nějakou cenu, a že musí být podložena zlatem, bude-li státní hospodářství v pořádku. Tuto ideu hájil ostatně již R a t h e n a u r. 1921 na janovské konferenci, uváděje rovnovážný rozpočet, rozsáhlý, byť i jen vyrovnaný zahraniční obchod, vzájemnou výměnu zboží a práce mezi státy na základě co nejliberálnější obchodní politiky a postupné zvyšování životní úrovně pracujících lidí spolu s právní bezpečností jako čtyři základní opory hospodářské obnovy Evropy a zvláště Německa. Schacht energicky zarazil německé republice nekryté výdaje a půjčky na směnky u cedulové banky a vytvořil Rentenmarku. Roku 1932 odešel z úřadu, když za hospodářské krise republika nedovedla tyto rady sledovat.

Roku 1934 ze svého dočasného ústraní radil novému německému režimu především k investicím a výdajům peněz, čehož se vláda ovšem ochotně chopila. Tak se Schacht vrátil do presidentství Reichsbank a stal se ministrem hospodářství k tomu. Schachtova pružnost byla v tom, že nelpěl na doktríně, třeba dobře věděl, kdy kterou užít.

Nástupce Schachtův, dr. Funk, rovněž bývalý národohospodářský redaktor (Berliner Boersen Zeitung), je člověk uvážlivý, který se pravděpodobně nedopustí žádné neprozřetelnosti; proto asi byl vybrán on a ne Feder, který jaksi byl příliš teoretik a oblačný muž.

Přes to vše je pozornost nad Schachtovým odchodem veliká, neboť se v něm vidí počátek nového údobí, které nastávalo v Německu vždy, když Schacht buď přicházel nebo odcházel.

Cis.

Po pádu Barcelony

Katalánská tragédie po stránce vojenské se končí, teď nastane údobí osobních tragedií, jak patrně předvídají již britská i francouzská vláda, jež obě přikázaly svým zástupcům u generála Franca, aby mu oznámily, že msta nad zajatci a občany dosud věrnými barcelonské vládě, by vyvolala zlý dojem. Odpověď, daná jen polooficiálně, zní, že takové počínání by bylo »zcela odporující charakteru generála Franca«. K tomu možno jen poznamenat, že nelze nevidět, že se vzmáhá rostoucí úzkost stále většího počtu lidí v Evropě i Americe nad bezmocností v těchto krvavých událostech, kterou až dosud projevovala demokratická Evropa.

Co se bude dítí nyní ve Španělsku dále? To stále ještě nelze přesněji předpovědět. Na řadě je Madrid s provinciemi k němu přilehlými, a je pravděpodobné, že nestane-li se v Evropě něco nečekaného, bude asi zanedlouho gen. Franco pánem celého Španělska. Bude pak mít před sebou tři kardinální problémy: 1. všechny ty sociálně-hospodářské otázky, pro které občanská válka vypukla, totiž útlak malých rolníků, bídu dělníků, bohatství velkostatkářů a hospodářsky neorganizovanou zemi. 2. Zničený stát hmotně, psychologicky i mravně, který bude nutno vybudovat a při tom nějak smířit vášně včerejších válečníků. 3. Otázku

cizích armád v zemi, což je problém, který je pocíťován ostře také již vlastními stoupenci gen. Franca. To budou očividné úkoly přímo nad lidské, plné risik, s nečekanými možnostmi nových zlých sporů doma i za hranicemi.

V Paříži a v Londýně ovšem mají starosti bezprostřednější: potvrdilo se, že Itálie povolala pod prapory ročník 1901, tedy nejlepší síly země, a přes komplimenty, které Daladier ve čtvrtek vzdal italské armádě a italskému národu, pokračuje protifrancouzská kampaň v italském tisku s prudkostí, která působí, že i největším smíškům v Paříži zamrzá úsměv. I v Londýně se obávají, že úspěch Itálie ve Španělsku posílí mocnosti osy se všemi důsledky, které to bude mít na vývoj mezinárodní krise v západní Evropě.

Pro nás ve střední Evropě však nadchází snad údobí poměrného oddechu. Cesty středoevropských diplomatů za zahraničními ministry osy a jejich zájezdy do Polska a Jugoslaviie jsou poučné přes to, že o nich nevíme více, než bylo tisku oznámeno. Uvědomíme-li si však, že polský ministr Beck jel za říšskoněmeckým ministrem Ribbentropem a kancléřem Hitlerem, nyní pak Ribbentrop jel do Varšavy: že maďarský ministr války Csáky jel za Ribbentropem, italský ministr Ciano za Stojadinovičem a náš ministr Chvalkovský do Berlína, kde mluvil s Hitlerem i Ribbentropem, pak z této aktivity dá se alespoň to soudit, že Berlín a Řím si přeji uklidnit poměry ve středovýchodní a jižní Evropě. Patrně proto, že se obrátí pozornost na západ. I to má pro nás, po všem, co jsme zažili, světlé stránky. Cis.

Měl pravdu Masaryk nebo Dyk?

Na tom jsme se všichni už více nebo méně shodli, že hlavní příčinou naší pohromy bylo to, že jsme nedovedli nalézt správný poměr k Německu a našim Němcům. Byla-li toto hlavní příčina, musíme právě s tohoto hlediska posuzovat míru viny nebo zásluh.

Nyní byly vydány politické články V. Dyka a bylo řečeno, dokonce prof. Arne Novákem, že to je důvod, aby mužové bývalé levice zpytovali své svědomí a nahlédli svou vinu. Už při letném nahlédnutí do Dykovy knihy se nám tak nezdá. Je zde na př. obsažen článek, který r. 1922 napsal V. Dyk proti T. G. Masarykovi a ve kterém formuloval svůj a Masarykův návrh na německý problém. Budeme to citovat. Prosím čtenáře, aby sami, znajíce to, co se stalo, usoudili, kdo se spíše mýlil, zda Masaryk či Dyk, a zda je vhodné sbírku takovýchto článků vydávat za poučení pro nynější situaci a zda levice, která tehdy pracovala pro smír s Němci, má se nyní stydět a prosit za odpuštění pravici, která působila proti tomu smíru.

Sami tedy rozhodněte, či názory byly spíše potvrzeny, a zda je slušno vydávat za poučení, co je velmi vzdáleno tomu být poučením.

R. 1922 psal tedy Viktor Dyk toto:

— Především byl to problém česko-německý, v němž názory profesora Masaryka zůstaly názory presidenta Masaryka, a který musil uvést jej v rozpor s citěním značné části národa bez rozdílu stran. Jaký jest tento rozpor?

Stará theorie profesora Masaryka zněla, že není možný stát s třemi a půl milionem velezrádců a s mohutným německým sousedem v pozadí. Praktický důsledek, k němuž došel president Masaryk, je, že nutno stůj co stůj udělati z domnělého půl čtvrtá milionu velezrádců německých loyální občany republiky, byť za cenu značných obětí. Vycházejí od této zásady, je president přesvědčen, že republika může být zabezpečena pouze dohodou s Němci. Aby se dohoda umožnila, je nutno vyjíti Němcům všestranně vstříc. V praksi vylučuje tato politika restituce a represalie. Toto zásadní stanovisko vedlo k praktickým důsledkům v otázce Stavovského divadla, kde větší požadavkům restituce rakouského bezpráví uznával president a později předseda ministerstva dr. Beneš právní stav. V politice vnitřní žádala tato zásada, abychom dali Němcům veškerou spravedlnost a víc než spravedlnost, ať už Němci se chovají tak či onak; tedy nikoli podmíněná, nýbrž absolutní spravedlnost. V politice zahraniční znamenala, že pro sebe ovšem uznáváme za nutnou podmínku, kterou jsou oprávněni hlásati naši sousedé, že třeba, cheeme-li, aby žili s námi ve shodě, vyjítí vstříc cizonárodním menšinám a naprosto respektovati jejich osobitost; naproti tomu nemluví se nikde o reciprocitě.

Veškeré ochoty, které jsme mohli prokazovati a prokazovali, prokázali jsme bez nároků na nějaké splnění

s druhé strany. Zastaralou methodou bylo, žádati více, abychom dostali mén; zastaralou methodou bylo nechat si v ruce možné kompenzace pozitivní politiky našich Němců. Tak bylo při smlouvách mírových, tak bylo při tvoření ústavy. Chtěli jsme získávat přátelství ochotami, laskavostí a heslo této politiky bylo: Zapomeňme! Pláštík milosrdenství musí příkrýt krutost minulosti, ať už kynkoly zavíněnou. Nikoliv hlas vášně, ale hlas rozumu!

Český nacionalismus, který bohužel v presidentově interview s redaktorem »Neue Freie Presse« kladen na roven německému chauvinismu, opírá se rovněž o důvody rozumové. Může se mýlit, ale není a nikdy nebyl na úrovni Jungů a Baeranů. Považuje-li president za přední státní úkol usmířiti Němce, považoval český nacionalismus za první státní nutnost posílit české menšiny v krajích poněmčených. Zastánci myšlenky nacionální soudili, že nehrozí vážné nebezpečí vážné velezrády německé, pokud se nezmění radikálně poměry evropské a dokud bude hospodářskou výhodou pro Němce býtí příslušníky republiky; minili pak — poukazujice na nedávné děje — že přiznání se Němců ke státu není samo sebou zabezpečením státu, kdyby se situace světová v náš neprospekch změnila. Nepodceňovali ani tu okolnost, že zásadní negace všech parlamentních stran německých ztěžuje utvoření se vládní majority a nutí náš politický život spojovati živly těžko slučitelné; předpokládali však, že s Němci nebude řeč, dokud neuznají stát jako definitivum, a to že se stane teprve tehdy, až ukážeme, že zabezpečiti se dovedeme sami. Po jejich rozumu bude tím větší pochybnost o životní schopnosti našeho státu, čím více budeme se dovolávat jejich součinnosti a čím více budeme jim vstříc vycházeti. Vydáme-li z rukou vše, co by mohlo býtí kompenzačním objektem, dááme-li to dokonce za nejpríkrější domácí i zahraniční protistátní propagandy, znemožňujeme dokonce vznik umírněnější německé strany, jež by se stavěla z rozumových důvodů na půdu republiky. Neobstojí proti radikálním živlům, kteří ukáží větší upřímnost zásadní opoicce. K zabezpečení státu jest zapotřebí dobré zahraniční politiky; ale bude se moci dělati taková zahraniční politika, jaká by byla nutna za spolurozhodování Němci? Každá politika, jež by chtěla umožniti spolupráci s Němci, bude v podstatě musit přiblížit se v třech závažných bodech německému stanovisku: dáti jim účast ve vládě a administrativě, již mohou využití proti státu vůbec nebo aspoň proti československému jeho rázu; poskytnouti jim tak značnou autonomii, že by se stala zbrani proti českým menšinám; prolomiti prováděcími nařízeními k jazykovému zákonu dokonale zásadu státní řeči a požadavek znalosti její a jinojazyčných úředníků a zřizenců státních. Praktické důsledky toho jsou jasné.

Opakuji: můžeme se mýlit, ale rozcházejí se s presidentem z důvodů věcných, jako jsme se rozcházelí dávno už před válkou s prof. Masarykem. Smí někdo diviti se tomu, zůstávají-li také jiní věrní svým názorům? Je to v demokratické republice pouze právo presidentovo? A lze prohlásiti za útok na presidenta, mám-li hlubokou skepsi vůči možnosti česko-německého smíru, jako jsem ji měl před válkou? Je útokem na presidenta, poukazuji-li, že jsme bojovali a trpěli za republiku jinou, nežli je dnes? Právě proto, že jsem členem vládní většiny, mám nikoli jen právo, nýbrž povinnost nemlčet tam, kde po mém názoru děje se chyba. Není mým úmyslem dotýkati se autority presidentovy. Oč běží, a nač kladu však přední váhu, je autorita státní a národní ráz republiky.« M.

Z dopisů nejnovějších emigrantů

(II. Z Nového Yorku.)

Před třemi měsíci jsem si nedovedl představit, že může člověku spadnout kámen ze srdce, když opouští Evropu. Když jsme byli na lodi uprostřed Atlantického oceánu, dostali jsme od amerických přátel telegram — se zaplacenou odpovědí —, je-li všechno v pořádku. Představte si, takoví lidé ještě žijí! A v prvních dnech v Americe jsem viděl, že jich zde žije mnoho! Zde se člověk naučí znovu věřit v lidské přátelství.

V noci se objevila první světla americké pevniny. V 6 hodin ráno jsme vjížděli za východu slunce kolem sochy Svobody, docela pomalu. Gigantická paní, na mou věru. Vedle mne stál americký katolický kněz, jemný a nebojácný muž, asi šedesátiletý, který přijel v r. 1903 z Německa do Ameriky — nuže, ten mi řekl: »Víte, to je totiž myšlenka na-

prosto vážně, poznáte to sám a velmi brzy.« Uvěřil jsem mu na slovo.

U celního úřadu dostali jsme průvodčího, který šel s námi prohlédnout zavazadla. Po cestě k nim se můj úředník vůbec nezajímal o to, co pašují do Ameriky, ale kladl mi celou řadu soukromých otázek: »Jakou jste měli cestu? Jste rád, že jste tady? Líbí se vám Amerika? Doufám, že se vám zalíbí.« V té chvíli jsem navždycky ztratil touhu po evropských celnících.

Neštěstí vystěhovalců je, že zůstávají třet v Manhattanu, v hotelích, boardinghousech, strašlivých zařízených pokojích a hrozných a beznadějných strážích, jejichž stěny jsou šedesát nebo osmdesát poschodí. Vyličím vám, jak bydlíme my: Naše ulice je vesnická. Nejvyšší dům má tři patra. Náš má dvě a my bydlíme v mansardě. Máme obývací pokoj, ložnici, kuchyni, koupelnu. Byt je nepopsatelně libezný, čistý a pěkný. Před okny se kývají větve stromů. Před každým domečkem je trávník čtyři metry široký. Do jedné hodiny polední svítí do bytu slunce. Dopoledne nemohu pracovat, protože mne vyrušuje štěbetání ptáčků. Pod okny si hrají děti a to je jediný hluk tady — až na ty výše zmíněné ptáčky. Nikdy, co jsem živ, nebydlel jsem tak pokojně, po venkovsku, tiše a zdravě, jako v Novém Yorku.

Nakupuji, nalezl jsem již řadu přátel: jakmile poznají přistěhovalého Evropana, jsou milí, pozorní a soucitní. Ovšem, hotově musíme platit přes to. Těch několik cizích lidí, se kterými jsem se zatím sešel, byli nevzdělání, nesubtilní, vlnidní, ochotní, trpěliví, neholení a i jinak dost ušmudlaní — ani pokud jde o slavnou americkou hygienu, nesouhlasí pověsti o Americe —, zajímali se docela nepředstavitelnou měrou o všechno evropské, rozhořčovali se nesmírně naivně nad fašismem a dávali docela dobrodružně najevo přichylnost k pojmu svobody. Polovinu známých, které jsme potkali, se vede vysloveně dobře, druhé polovinu se nevede zle. Jako příklad muže, kterému se vede znamenitě: mladý vídeňský architekt, který přijel před třemi měsíci do Ameriky, pracuje samostatně a vydělává 250 dolarů měsíčně. Příklad pro druhou kategorii: československá intelektuálka, která pracuje jako nurse u bohatého miminka, vydělává mimo zaopatření 50 dolarů, cítí se však velmi špatně u svých zaměstnavatelů.

Až na číně je všechno mnohem, mnohem levnější než v Evropě. Ovšem, je naprosto nutno vařit doma — v hostincích je všechno dvakrát až třikrát dražší. Rozpočet velmi pohodlného života pro dvě osoby na měsíc vypadá asi takhle:

Byt (světlo, otop, plyn, telefon) . . .	60 dolarů
Veškeré jídlo pro dva	30 »
Prádlo, čištění, opravy	7 »
Cigarety, porto, noviny, kino	15 »
Jízdenky, holič	8 »
Různá vydání	10 »

130 dolarů

Vydání pro dítě možno odhadnout na dalších 20 dolarů. Osamělý jedinec potřebuje ovšem, protože nemůže mnoho ušetřit na bytě, alespoň 90 dolarů.

Cizí slova

Na slova přišla mravní obroda.
Sklad cizích slov se levně vyprodá.
Pryč »bonbon« cizích frází! Zakrátko
život náš bude samé »cukrátko«.
»Biograf« padne. Jistě padne s ním
i cizácký a hnusný »anonym«,
a budeš dostávat v poště ranní
jen nepodepsaná a sprostá psaní.
Tobě, ó, mateřštině — blahem plač! —
zůstane poctivý český »udavač«.

Rozumbrada

politika

Eduard Bass:

Němec Němcům o českém tisku

Rudolf Jung, někdejší člen našeho Národního shromáždění, vydal v Berlíně předloni knihu »Die T'schechen« a měl s ní patrně úspěch: tři vydání během roku. Během toho roku 1938, kdy jsme se na jednou octlí v popředí německého zájmu a kdy tak mnozí tam si přáli vědět, jací vlastně ti Češi jsou. Pan Jung je poučil na čtvrt tisíce stránek, a když si tu knihu prolistujeme, nedivíme se příliš, že jsme byli na prahu války. A pozastavujeme-li se dnes nad všelikou nedůvěrou, která ovládá ovzduší střední Evropy, také se jí nepodivíme, máme-li v rukou veřejný dokument, jak vypadá znalecká informace. Velkou chybou nás Čechů je, že jsme zapomněli sledovat německou literaturu politickou nebo že jsme sledovali jen tu, která nám lahodila. Užitečnější by bylo bývalo nahlédnout i do té druhé — nebyli bychom pak tolik překvapeni.

Nejde však o to, co bylo, jde o to, co bude. Máme trvalý zájem na tom, aby mezi námi a Němci došlo k vyjasnění. Pravím t r v a l ý zájem, protože jej máme nikoli od října 1938, nýbrž od března 1848, kdy se po prvé sešli čeští a němečtí lidé, aby hledali dorozumění. Všeliké d o h o d y možno uzavřít, ale d o r o z u m ě n í, uvážíte-li to slovo, je víc. Dorozumění znamená jasno. Dorozumění je j á p á n, t y p á n. Předpokladem dorozumění je porozumění. Vždycky mě přepadala hrůza z toho, když jsem viděl německé své přátele, kteří vyrostli v Praze mezi námi, jak nám nerozumějí, jak lyrizují cosi o slovanském původu a svérázu, ale nechápají chod našeho myšlení; a na druhé straně když jsem viděl české lidi, kteří díky populární historii, nemají ani potuchy, jak se dívá Němec na Prahu a Čechy a jaké jsou jeho citové vztahy na příklad k universitě Karlově. Neznáme-li navzájem tyto věci, nejsme-li ani ochotni je poznat, kde se má začít porozumění?

Knihy našeho někdejšího pana poslance patří k této otázce jako odpověď záporná: »Zde nikoli.« Nechci to prokazovat obsáhlým rozbohem. Stačí krátká kapitola o věci, kterou všichni známe a kde můžeme kontrolovat tvrzení a fakta. Je to český denní tisk, jemuž pan Jung věnuje zvláštní stať. Hodí se k tomu zvlášť také proto, že ji autor zahazuje obecným tvrzením: »Nic nevyznačuje charakter národa lépe než jeho tisk.« Je to věta, s kterou by se dalo polemizovat, ale nejde o polemiku, nýbrž o poznání. Pan Jung se domnívá, že národ je takový, jaké jsou jeho noviny, je třeba se tedy ještě podívat, o čem se domnívá, že jsou vlastností českého tisku, abychom poznali představu, kterou šíří o nás vůbec.

První jeho úsudek je velmi prostý a přesný: »Český tisk je rozhodně nejšpatnější v celé Evropě.« To tedy není nijak lichotivé zjištění, ale dejme tomu. Oč se však opírá a kde jsou kořeny toho zla, kterému bychom se věru rádi vyhnuli? Pan Jung, probíráme-li se jeho výkladem podrobně, pozastavuje se u těchto nedostatků:

1. Veškerý český tisk štve a lže, šíří pomluvy a babské tlachy a to úplně bez odpovědnosti. Takové

jsou všechny noviny, jen »Venkov« se tu a tam příznivě liší. Naproti tomu je »České Slovo« nejhorší štváč a žádná lež proti nacionálním socialistům mu není dost infamní, aby jí nepoužilo. Na příklad přineslo v r. 1933 »Večerní České Slovo« fotografii z historické slavnosti města Stříbra (rytíře v brnění mezi bílými paními) a pod ní nápis: »Přísaha rytířů hákového kříže.« Nebo přineslo snímek z vojenského cvičení u Oberammergau s nápisem »Cvičení hakenkrajclerů v Krkonoších«. Jiných dokladů o štvavé prohanosti »Českého Slova« autor neuvádí, nýbrž rovnou pokračuje, že »Prager Presse není ani o chlup lepší«, nade všechny však že vynikají »Národní Listy« a »Národní Politika«. Tato zvlášť »se řídí jen nenávisť k Němcům«; a k ní si lidé přikupují některý večerník, které jsou všechny plny hrůzostrašných pověstí. To je vše o denních listech; nyní ještě zvlášť o českých novinářích.

2. »Většina českých (převahou česko-židovských) novinářů mění list a směr podle konjunktury, to jest podle lepšího zaplacení. Dnes ta strana, zítra ona! Lhát a překrucovat lze v každém táboře.«

3. »Český novinář je největší překážka na cestě česko-německého dorozumění. Je bez jakýchkoli idealistických podnětů, polovzdělán nebo nevzdělán, všecko sleduje pouze se stanoviska: kolik to vynese, co z toho člověk bude mít? Nikdy nepochopí, že se něco pro ideál dělá zadarmo.«

Tyto tři body obsahují (jen se stylistickým zkrácením mnohomluvných obrátů) všechny výtky, které pan Jung snáší, aby mohl uzavřít: »Češi mají špatný tisk. Zřejmě odpovídá národnímu charakteru.«

Pamatuji se velmi dobře na postavu Rudolfa Junga z poslanecké sněmovny, ale kdykoli si ho připomenu, vždycky ho vidím ve stavu rozčilení. Zdá se, že tento stav u něho nepominul se stavem poslaneckým, nýbrž že trvá u něho i jako u spisovatele. Ve stavu klidného uvažování by sotva kdo mohl dokazovati špatnost národa tím, že před pěti lety přinesl jeden večerník fotografii křížáka v brnění a označil ji jako »rytíře hákového kříže«. Známe ve světovém tisku poněkud drastičtější příklady pomluv a lživého předstírání a pokud nám buňky v mozku ještě správně fungují, nikdy bychom z takových dokladů nedovozovali, že ten či onen národ je posedlý úkladnou falší.

Při nedostatku konkrétních dokladů páně žalobcových se nám ani nechce zabývat se jeho thesí, že český tisk je ve lživých výmyslech nejhorší. Nebudeme popírat, že se psalo divoce, ale nemíníme také zamlčovat, kolik vážných námitek se zároveň proti takovému psaní pronoslo. Jen k tomu evropskému maximu špatnosti, které se Praze přisuzuje, k tomu kontinentálnímu rekordů ve lžích a výmyslech chceme připomenout věc, kterou každý nezaujatý pochopí: že »polovzdělaný a nevzdělaný« novinář zůstane ubohým brídilem i ve lhaní a vymyšlení a že objevily-li se v českém tisku nějaké kruté fantasie, hodné evropského měřítká, patrně také byly odněkud z Evropy přitaženy. Pan Jung nemá snad dost odborných novinářských zkušeností, aby věděl, jaké lži a jak sugestivní dovedla světová macha novinářská a propagační výrobit; ale kdyby prolistoval starší ročníky orgánu své strany a porovnal, co se tam psalo o infamnosti a per-

fidii žurnálů francouzských, anglických, amerických a německých před zglajchšaltováním, patrně by poněkud shovívavěji soudil o tisku své bývalé vlasti.

Tón a obsah novin můžeme konec konců posuzovat se svého subjektivního hlediska tak nebo onak, závažnější je, co náš někdejší krajan tvrdí o novinářích. Kdyby bylo pravda, že čeští novináři jsou pouzí námezdníci, kteří jdou jen za lepším zaplacením a nemají k ničemu ideový poměr, mohl by být český tisk špatný i bez lži a pomluv. Ale náš nelítostný kritik nenajde pro to dokladů, ačkoliv jistě svému tvrzení věří. Jednu vedlejší jeho žalobu jsme na těchto místech bezděky, bez pomýšlení na něho, vyvrátili nedávno: domněnku, že česká žurnalistika je z větší části židovská. Ukázali jsme, že v českých redakcích sedí tak málo židů, že se tím český tisk přímo nápadně liší od vši žurnalistiky světové. Neméně fantastické jsou i představy ostatní.

V celých dějinách českého tisku je jen jeden jediný případ křiklavého obratu ideového, který souvisel s peněžní transakcí: je to známá koupě »Národních Listů« skupinou doktora Kramáře. Bylo to dávno před válkou, a pan Jung sotva co ví o bouři rozhořčení, která se pro tuto změnu směru v celém českém národě i tisku pozvedla. Konec konců šlo při tom o vnitřní věc strany, »Národní Listy« byly a zůstaly mladočeské, jen se po změně majitele rozhodly pro jinou taktiku; bylo-li však rozeznání pro tuto věc a pro její souvislost s kapitálem tak prudké, že se jako odstrašující příklad uváděla na paměť po desítkách let, je to patrně svědectví, že bylo to v našich poměrech opravdu něco výjimečného a že se tu, v národě i v novinách, přikládá zvláštní význam ideálním hodnotám.

Ale ani u jednotlivců, vzpomínáme-li na všeliké přeštiny z listu do listu, nelze shledat nic, co by oprávnilo tvrzení, že novináři mění list a směr podle lepšího zaplacení; natož pak většinou! Poměrně nejhojnější jsou přeštiny v oborech nepolitických: lokálkář, soudnickář, sportovní zpravodaj spíš a lehčeji ovšem změni redakci než ten, kdo se v ní uplatňoval politicky. Ale jak málo je i těch změn a jak i u nich je z velké většiny rozhodující, aby přechod byl čestný a mravně snesitelný! Pro české novinářství vůbec se nehodí charakteristika, že jsou to lidé ochotní za lepší zaplacení změnit své působíště. České redakce nejvíce naopak vyznačují stálost a trvalost jejich složení. Největší počet novinářů, kteří zůstávají celý život u novin a jsou jen deníkáři, setrvává co nejdéle v jedné redakci a nijak nevyhledávají změnu, i kdyby znamenala hmotné zlepšení. A všechna vydavatelstva se snaží upevnit svůj hlavní redakční soubor, protože tato souvislost společné práce je novinám nejprospěšnější. Jsou ovšem i při obojí shodné tendenci změny. Každý redakční soubor musí být časem obměňován, aby se nevyžil, každé vydavatelstvo tedy má na očích jednotlivce z cizích listů, které jednoho dne eventuálně přeplatí. Kdy se to však stane s nějakým křiklavým porušením osobního přesvědčení? Jednotliví redaktori v redakcích se liší při stejném politickém vyznání víry o odstíny temperamentu; levý národní socialista mohl být zcela už blízek pravějšimu sociálnímu demokratu, pravější národní socialista levějšimu národnímu demokratu. Ale vzpomínáme-li těchto dnes už pohřbených představ: kolik národních socialistů přešlo za těch 20 let do »Práva Lidu«? Kolik jich vstoupilo do »Ná-

rodnic Listů«? Který sociální demokrat se dal koupiti »Národní Politikou« a kterého by byla ona chtěla přeplatit? Nevzpomenete si na žádný takový případ. Máme v uplynulém dvacetiletí jen jedinou a dosti trvalou fluktuaci, kde novinář mění směr a zároveň si polepšuje: byly to úniky komunistů od »Rudého Práva« k listům nemarxistickým. Většinou byly způsobeny zklamáním mladého člověka v ideálech, které měl. V ideálech, nikoli v peněžních nárocích. A pokud si při tom přilepšoval nebo pokud tím opravdu chtěl uniknout z bídy, bylo to — v rámci celého českého tisku — vyváženo zase těmi, kteří v určité politické krizi naopak opouštěli tisk, který se jim zdál měšťáckým, a šli třítí bídu při věrnosti ideám.

Nic z těchto změn není takové povahy, aby se mohlo o českých novinářích říci, že jdou jako žoldněři v nájem kteréhokoli pána. A měl-li snad pan Jung na mysli těch několik málo změn mezi vedoucími lidmi, které se během dvaceti let staly, nechť si povšimne, že snad nikdy se to nestalo způsobem, který předpokládá. Pokud znám pozadí, bývaly to přestupy, které se provedly, když se dva listy silně sblížily a když se i obě vydavatelstva o změně dohodla. Snad není tento detail na první pohled dost průkazný pro ideovou stránku, ale po mém přece jen svědčí, že nešlo o zradu praporu, jakou pan Jung v povaze českého novinářstva předpokládá.

»Polovzdělán nebo nevzdělán,« o tom škoda slov. Nedoukové a političtí nedovtipové objevují se v žurnalismu po celém světě; a kdo byl po léta aktivním politikem v Čechách a nenašel v českém tisku žádného vzdělaného novináře, osvojil si právě tu míru věcné znalosti, při níž může i tvrdit, že každý český žurnalista jen počítá, kolik mu to vynesou.

Ale ať už jsem nedovzdělán nebo vůbec nevzdělán, ať žiji bez jakýchkoli idealistických podnětů a koutám jen, co z čeho budu mít: tolik vím, že z takového psaní o věcech, které jsou mezi Čechy a Němci, nebudou mít nic ani ti ani oni. Česká žurnalistika jako německá měla a má svou velikou roli v dorozumění obou národů a proto je třeba, aby političtí lidé znali její funkci. Co náš bývalý krajan svým novým krajanům o naší žurnalistice pověděl, podává obraz neodpovídající skutečnosti. Vykonalo to patrně svou službu v měsících, pro které bylo třeba rozplamenití všechen hněv a všechno opovržení. Ale pro léta, která nemají probíhat v hněvu, bylo by třeba, aby Němci o nás, my o nich slyšeli především věci úzkostně pravdivé. Teprve pak bude možno s obou stran poctivě mluvit o dalším.

Kornel Synek:

Co je to neutralita?

Kterýsi anglický list nedávno napsal, že se Německu podařilo neutralisovat půl Evropy. Mám za to, že autor článku měl na mysli především vývoj ve střední a jihovýchodní Evropě.

Není to jistě náhoda, že mezi říšskoněmeckým a švýcarským tiskem vede se teď o neutralitě dialog. »Problém neutrality stal se pro malé demokratické státy životní otázkou,« napsal před časem »Völkischer Beobachter.« V německém tisku objevil se nový druh neutrality — totiž neutralita »totální«. Na obou stranách představily se již hlavní argumenty. Nacionálně-sociali-

stické pojetí přednesl dr. Bockhoff v dlouhém článku, který vyšel nejdříve v Rosenbergových »Nationalsozialistische Monatshefte« a rozváděl se pak obšírně téměř v celém říšskoněmeckém tisku. Na švýcarské straně odpovídají mu profesor mezinárodního práva Schindler a bernský profesor Hilty. Předmět rozpravy je zřejmě tak významný, že zabírá celé sloupce na úvodních místech. Nemůžeme to jistě považovat pouze za učenou diskusi bez vlivu na praktickou politiku. Stojí vskutku za informativní pozornost, i kdybychom nevěděli, co všechno se loni v Evropě změnilo.

Neutralita a demokracie v 20. století

V dlouhé úvaze snaží se dr. Bockhoff především dokázat, že malé státy nemohou udržet svou státní neutralitu, ponechávají-li lidu (a hlavně ovšem tisku) možnost, kritisovat jiné státy, jejichž režim je autoritativní. V takovém případě nemohou ani žádat, aby kritizované státy měly k neutralitě úctu, uznávajíce ji bez námitek. Neutralita je v tomto pojetí pro malé státy existenční otázkou a týká se především zemí, které se jakýmkoli způsobem zúčastňují zápasu demokracií proti totalitním státům — ať už ideologicky, morálně, kulturně, hospodářsky, politicky nebo dokonce vojensky. Kdo chce v případě války zůstat neutrální — praví dr. Bockhoff — musí neutralitu dokázat už v míru. Porušením neutrality nemusí být pak jenom činy, jichž se neutrální stát dopustí, ale i různá opomenutí. Nelze prý činiti rozdíl mezi státní a národní nebo lidovou neutralitou, tím méně ovšem mezi státní a tiskovou neutralitou: »Malé demokratické státy nemohou se již vyhnouti tomuto rozhodnutí. Domnívají se snad, že jsou s to takové rozlišení přesně provést? Pak jsou povinny říci to naprosto otevřeně. Nemáme žádnou chuť, dělati si iluze. Doba světové koalice vedla automaticky k tomu, že neutralita neplatí jenom za války, nýbrž i v míru.«

Tak třeba rozuměti Bockhoffovu dotazu, zda švýcarská spolková rada, prohlašující slavnostně bezpodmínečnou neutralitu, chtěla zavázati také švýcarský lid nebo jenom úřady v Bernu a v jednotlivých kantonech? Podle Bockhoffova mínění nejde pouze o zásadu tiskové svobody, nýbrž o neutralitu nebo nepřátelství švýcarského tisku: »Dokud neutrální malé státy, a zejména Švýcarsko, popírají, že stát je povinen zajistiti neutralitu lidu, nemají právo žádati od nás, abychom jejich pochybnou neutralitu uznali za neutralitu skutečnou.«

Dr. Bockhoff mluví sice jenom teoreticky, ale ani on sám nepopírá, že v podstatě jde o výklad praktického programu. Celá jeho úvaha je neobyčejně otevřená, takže závěrečná věta nezní už vůbec jako překvapení: »V budoucnosti budeme hájiti svůj názor s chladnou a železnou důsledností. Od svého pojetí neustoupíme ani o krůček. Problém neutrality stal se ve 20. století pro malé demokratické státy životní otázkou.«

Švýcarská odpověď.

Co se týče neutrality, má Švýcarsko osvědčenou tradici a nikdo je nemusí poučovat, co neutralita znamená — odpovídá švýcarský tisk. Neutralita je věc politického a strategického postupu. Lze ji rozuměti jenom tak, že se neutrální stát nedopustí žádných činů, které by svědčily, že má zájem na úspěchu některé strany. Neutrální vláda musí se chovati tak, aby ji nikdo nemohl podezírat, že nadržuje tomu nebo onomu táboru. Tato povinnost platí právě tak za války, jako v dobách míru. Je až nápadné, že švýcarská odpověď mluví stále jenom o chování a jednání státu nebo vlády, rozlišující velmi pečlivě mezi odpovědnými orgány a lidem. Podle švýcarského pojetí má se neutrální stát dokonce postarati, aby ho nikdo nemohl politicky zneužít — a nesmí ovšem dopustiti, aby jej kdokoli považoval za možného nepřítelova spojence. Tato pravidla určují prý dobré cho-

vání státu stejně, jako chování každého jednotlivého občana, který se musí vystříhat činů, kompromitujících neutrální vládu. Nesmí podniknouti zejména nic, čím by mohl působiti na válečné akce nebo válečné přípravy jiných států.

Tady je hranice, kde názorová shoda končí, neboť ve všech ostatních bodech je švýcarské pojetí neutrality jiné než německé. Myšlenkový postoj občana k světovým událostem nemá prý s neutralitou nic společného — dokazují švýcarští zástupci. Všechno, co dr. Bockhoff od malých států žádá, není prý posílením, ale naopak zeslabením neutrality, neboť představuje zásah do vnitřních poměrů neutrálního státu. Kdyby neutrální stát takovým požadavkům vyhověl, musel by se prý odvrátit od ústavních práv a svobod. Švýcarští učenci říkají doslovně: »Občan malého státu nesměl by už říci pravdu o světových událostech, tím méně by ji mohl napsat. Nemohl by si už ujasnit, co se kolem něho děje, takže by politické tvoření vůle malých demokratických států utrpělo smrtelnou ránu.« Přiznávají sice, že v tomto smyslu jde opravdu o existenční otázku malých států, ale dívají se na věc jinýma očima. Podříditi se názorům a požadavkům, které dr. Bockhoff vyslovil, považuje celý švýcarský tisk za největší zlo, protože se ztrátou vnitřní svobody byl by stát i na venek z polovice ztracen. Pojem neutrality nelze prý libovolně rozšiřovati a vykládati. Při každé sporné otázce odvolávají se švýcarští zástupci na příklad z doby světové války, kdy švýcarský stát dokázal, že dovede zacházeti s principem neutrality, jako nikdo jiný. Tehdy prokázal celému světu veliké služby právě tím, že neutralitě rozuměl po starém způsobu. Švýcarský tisk se ostatně táže: neuznali jste naši bezpodmínečnou neutralitu teprve nedávno? Proč ji nyní vykládáte jinak? Je to jistě působivý argument, ale nelze odhadnout, bude-li míti na politickou skutečnost stejný vliv, jako má na lidský cit.

Rozprava bez konce

Mezi oběma názory je zřejmě tak velká propast, že se teoreticky nedá překlenout. Z okolnosti, že úvaha dr. Bockhoffa vyšla v »Nationalsozialistische Monatshefte« a že ji pak rozváděl celý říšskoněmecký tisk, můžeme usouditi, že neměla jenom teoretické poslání. Uvážíme-li, že se jí zabývá také všechn švýcarský tisk a dokonce i význační švýcarští učenci a politikové, shledáme, že ani jejich námitky nezůstávají pouze v oblasti čiré teorie. Jaká bude skutečnost, o tom rozhodne další vývoj. Tato rozprava o neutralitě musí nás zajímat právě proto, že má jistě širší platnost, než se na první pohled zdá.

Literatura a umění

J. Fürth:

Čapkův nakladatel vzpomíná

Na svatbě Ferdinanda Peroutky v roce 1931 se Peroutkův nakladatel po prvé setkal s Karlem Čapkem. Tehdy bez jiskry naděje, že by se mohl kdy státi nakladatelem také jeho knih. Čapkovy knihy vycházely v Aventinu; dodnes zůstala nevysvětlena pravá příčina, proč nakladatelství Borového nepokračovalo ve vydávání knih bratří Čapků po »Francouzské poesii« a »Zářivých hlubinách«, jejichž první vydání uspořádalo právě ono. »Boží muka« vyšla u Ottů a pak Čapkové přešli do Aventina, které zahajovalo ve skromné oficině žižkovské. Aventinu zůstal Čapek

věrný i později, kdy nakladatelství Borového přešlo do oblasti »Lidových novin«, kde Čapek byl již předním členem pražské redakce. Direktorium u Borových marně toužilo po návratu Čapkovi. Čapek, který měl »Lidové Noviny« upřímně rád, odmítl odejiti z Aventina. Základem jeho charakteru byla věrnost.

K Borovým přešel po ztroskotání Aventina, když před tím podnikl mnoho kroků pro záchranu tohoto podniku a kdy ztratil naději v jeho obrodu. A ještě ne naplno. První kniha, která byla u Borových od Čapka po mnohaleté přestávce vydána, byla »Devatero pohádek«. Tato kniha má na titulním listě i v tiráži uvedeno jako nakladatele: A v e n t i n u m - B o r o v ý. Stalo se tak na příkaz Čapkův, který chtěl pro případ, že by se přece jen Aventinum zachránilo, zajistiti tomuto nakladatelství další spolupráci na jeho spisech. Takový byl Čapek.

Takový byl i v jiných případech. Psal »Hovory s Masarykem«. Když předložil Masarykovi rukopis a ten do něho vlastní rukou vpisoval své připomínky, Čapek odmítl přijmout celý autorský honorář. Dal Masarykovi k dispozici jeho polovinu. Masaryk se tím stal de jure spoluautorem »Hovorů«, z čehož vyplýval nárok pro oficiálního nakladatele Masarykových spisů, družstvo »Čin«. Čapek přiměl svého nakladatele, aby se s nakladatelem Masarykovým dohodovil. Výsledek je ten, že dodnes nesou »Hovory« na titulním listě jména dvou nakladatelství, svědčící o Čapkově úctě k smlouvám.

Dodržet dané slovo ve věcech malých, za jaké lze označiti příslib rukopisu, článku nebo knihy, až po věci veliké, jako jsou smlouvy mezi národy a státy, to bylo základní kredo Čapkova života. Kdo toto o něm věděl, cítil, jak mučivě musily působiti na něho události loňského podzimu, kdy překladateli »Francouzské poesie« bylo souzeno dožítí se chvíle, kdy smlouva s Francií změnila se přes noc v papír. Kdo prožil s ním noc po Berchtesgadenu, kdo slyšel jeho větu: »Umřel mi svět, svět dodržené smlouvy,« ten musel míti obavu o jeho zdraví, narušené přírodou a čelící jejím nárazům jen životním optimismem, pramenícím z lásky k lidem a z víry v lidstvo.

Věrnost a služba — to byla jeho erbovní hesla. Sloužit vždy a všude, vším svým konáním, především svým básnickým talentem. Každý sebemenší projev uzavírá radou a poučením čtenáře o smyslu života, celé jeho literární dílo — toť především studnice moudrého pozorování světa a veliké vyznání víry v náš lid. Svě »Anglické listy« uzavírá horoucí touhou po domově. »Italské listy« oslavou horských pramenů a dřeva a zelených trávníků, typických znaků své rodné země, »Obrázky z Holandska« oslavou malého národa. Uchýliv se, inspirován exotickou gramofonovou deskou, v románu »Povětroň« do tropů, dává svému hrdinovi zahynouti při horečném návratu letadlem do vlasti.

Jedna z křivd, spáchaných na Čapkovi, bylo obviňování, že hledá své motivy v cizině a píše své knihy pro potlesk ciziny. Snášel tuto výtku těžce, hlavně proto, že to nebyla pravda. Málokdo zůstával tak dokonale doma jako on. Jeho zahraniční nakladatel měl asi pravdu, když vysvětloval příčinu jeho úspěchů v cizině takto: »Čapek působí na nás jako cizokrajná rostlina, jejíž květ nám voní jinou půdou a jiným sluncem, půdou českou a sluncem českým. Jsem pře-

svědčen, že Čapka vychutná dokonale jen ten, kdo ho čte česky.« Budiž také konstatováno, že úspěchy jeho knih byly spontánní. Žádná oficiální nebo oficiální protekce za nimi nebyla. Zahraniční nakladatelé se předháněli v nabídkách, ale Čapek zůstal vždy věrný těm, kteří ho pro tu kterou zemi objevili, i když se tím hmotně poškodil.

Kdo Čapka viděl zblízka, ví, jaký to byl typicky český člověk. Jen ve svém českém prostředí cítil se doma, odtud vycházely jeho knihy. Uvedme jedno svědectví: Čapek přestavuje v podkroví svůj pražský dům. Sám si kreslí plány a návrhy vnitřního zařízení, pomáhá vlastníma rukama zedníkům. Jeden zedník spadne s lešení. Čapek vidí pád a zděšeně běží k dělníkovi, který leží na zemi skoro v bezvědomí. Ten se pomalu zdvihá, Čapek chce volat lékaře, ale zedník, bledý bolestí, stydí se za svou nešikovnost, zastírá svůj úlek a své utrpení strašlivým láteřením na práci, materiál, na tesaře, který stavěl lešení. Celý rejstřík dělnického halasu rozezvučí se v Čapkově domě a také v Čapkově duši. Zedníci dál, ale myšlenkami je už jinde.

Svět zbrojí, noviny jsou plné předpovědi války, nad naší zemí stahuje se mrak nejčernější. Jak obtočí český člověk v nastávající krizi? Čapek cítí pojednou, že dobře, neboť před chvílí viděl českého muže z lidu v roli trpitele, před chvílí stál při zrození neznámého vojína — hrdiny. Cítí, že o tom musí napsat knihu. Tak vzniká kniha »První parta«, oslava českého chlapství, hrdinného umírání a bratrské lásky k bližnímu. Vzpomínka na rodné Svatoňovice dodala hornické prostředí. Čapek jede na Kladno, sfárá do dolů, rozmlouvá s inženýry, dělníky, lékaři, studuje odbornou literaturu, chodí po lesích Na Strži a sprádá osnovu děje. Pak jednoho dne jde do své pracovny, spouští radio (psal vždy při zvuku hudby), sedá ke stolu a píše rukou svým drobným, těžko čitelným písmem stránku za stránkou. Je léto, Na Strži prohání se tlupa přátel, hlaholí mu pod okny, ale Čapek přichází jen tak na skok, na šálek kávy, rozdává několik úsměvů, rozesměje několika slovními hříčkami a už spěchá k své práci. Za dvacet osm dní odevzdává rukopis s plachým, rozpačitým a čapkovsky cudným úsměvem. Takový byl Čapek.

Poctivý a pilný dělník. Jeho poctivost začínala v jeho jazyce, jehož čistotu střežil jako oko ve své hlavě. Rozdurdil se kdysi při korekturách »Hordubala« na korektora tiskárny, že mu cosi v rukopise opravil. Nechtěl však svoji autoritu uplatnit pouhým rozkazem. Rozkázat něco slabšímu, to je lehké, říkal, ale přesvědčit ho, to dá fušku. A proto celé odpoledne sháněl důkaz pro korektora, že jeho zásah do rukopisu není správný. Nakonec se ukázalo, že má pravdu korektor. Čapek zářil radostí, že tiskárna má tak dobrého strážce čistoty jazyka, ale zle se rozzlobil na to, že musel ztrávit tolik času hledáním po různých neúplných příručkách. Proč stále ještě nemáme příruční slovník jazyka českého? Na toto thema roze-psal se v nejbližším sloupku nedělních »Lidových Novin«. A pokračoval v jiných článcích, uveřejnil svůj rozhovor s Masarykem o tomto vážném našem kulturním nedostatku, hnul stojatými vodami. Slovník České Akademie i slovník Vášův a Trávníčkův by byly

ještě delší dobu čekaly na svoji tiskárnu, nebýt Čap-kova alarmu.

Svou lásku vyznával činem. Milujeme-li svůj rodný jazyk, musíme mít slovník, milujeme-li svůj národ, starejme se o jeho chudé děti: dává popud k založení Demokracie dětem. Utrácet čas v nečinnosti nebo v planém mluvení, to byl pro něho hřích. Po smutných zářijových dnech cítí, že, jako vždy, nejlepší lék pro bolavou duši je mít pracovní program. Na své milované Strži obklopí se zedníky a rozšiřuje svůj dům, aby měl v létě víc místa pro přátele. Dělá zednické partě architekta, stavitele, políra i přidavače na stavbě, ošetřuje stromy, poškozené podzimní povodní, připravuje keře k zimnímu spánku a začíná psát novou knihu. Netuší a nikdo s ním, že knihu poslední.

Měl původně v úmyslu psát jiný román. »Černá hodinka« se měl jmenovat. Měla to být kniha českého osudu, oslava tří křesťanských ctností, českému lidu tak potřebných: víry, naděje a lásky. Po dvaceti stránkách ustává a začíná jinou. Cítí pojednou potřebu vy-porádati se dříve s problémem uměleckého tvoření. Netuší, že píše svůj odkaz, v němž pokorný služebník svého lidu na tragickém případě Foltýnově ukazuje, že talent, který se nesnoubí se vzděláním a poctivostí pokorného řemeslníka a s mravní čistotou, vede do propasti. Na devadesáti stránkách, žel Bohu, nedopsaného rukopisu, vyzpíval Čapek svou píseň na oslavu tvůrčí práce, práce poctivé, plně utrpení a od-řikání, ale práce, která vede k výšinám božím.

Umřel ti, český čtenáři, velký spisovatel. Jsi ochu-zen o to, co ještě napsati chtěl a mohl, ale bohatství krásy slovesné a moudrosti lidské, které ti zanechal, je studnice veliké útechy. Ale i tato neumělá skizza Čapkovy osobnosti by byla nedokreslena, kdyby mělo být vzpomínáno jen autora slavných dramát a knih. Umřel vzácný člověk. Umřel plachý český hoch, věčný student, tulák, dobrý hospodář, umřel kamarád nad jiné nejvěrnější, veselý milovník vína a přítel žertu všelikého, umřel vědec a soudce, umřel statečný voják a věrný manžel a dobrý bratr. Věřte mi, že s ním umřelo ztělesněné dobro.

ž i v o t a i n s t i t u c e

Sbohem, Jules Romainsi!

(Odpověď na článek v minulém čísle »Přítomnosti«)

Připadám si povoláná psáti Vám právě proto, že pod svůj dopis mohu podepsat jen jméno neznámé. Politikové, básníci a představitelé české kultury, s nimiž jste loni na jaře připíjel na francouzsko-česko-slovenské spojení, Vám napsali mnoho polemik, článků, memorand, ba i básní, jak píšete. Já, nepolitik, mohu napsati jenom dopis čistě osobní. Před půl rokem bych se toho asi nebyla odvážila. Domnívala jsem se, že politika je zaměstnání pro školené politiky a my ostatní že uděláme dobře, nebudeme-li se plést do té složité věci, které rozumíme tak málo. Přišly dny, které, jak píšete, stály Francii několik miliard — a francouzského spojence, Československo, ještě o něco víc. A v těch dnech jsem poznala, že politika je v lidském životě právě tak důležitá, jako láska. Doléhá až

na kůži, přilíná k tělu jako košile, upíná se k srdci jako nejnítěrnější pocity. V těch dnech jsem vzpomínala svého nejlepšího přítele, který vždycky tvrdil, že politické články se mají psát jako milostné dopisy — s toutéž vřelou soukromostí, s toutéž důležitostí a se stejnou horečnou nedočkavostí. Nejsou-li psány tak, nejsou to politické články, ale papír, který nikoho nezaujme. A dokud nebudou lidé naprosto nepolitictí považovat »politiku« — totiž to, co se děje — za právě tak pro sebe důležité, jako věci soukromí, dotud se bude velká masa lidí lhostejně válet mezi událostmi, neuvědomujíc si, že tyto události přicházejí až do jejího příbytku, až k mísám, na které se v poledne nalévá polévka. Nechť je mi tedy dovoleno napsat Vám, bezejmenné člene českého lidu a mimo to Vaší čtenářce, v jejímž životě jste hrál vy — spisovatel — velkou úlohu.

Patřím ke generaci, která prožila ve svém mládí přelom století. Pane Bože, jaká jsme to byla generace! »Schöngesteister« nám říkali, a vskutku, měli pravdu. Živilí jsme se kulturou, přecpávali se jí, hltali ji. Chodíce po nábřeží, šeptali jsme si Březinovy verše. Znali jsme každý takt ze všech klasických symfonií a komorní hudby. Četli jsme Dostojevského, Čechova, Turgeněva, Flauberta, Stendhala se stejným vytržením, jako čtou dnešní mladí detektivky. Četli jsme celé noci, poslouchali jsme hudbu celé večery, nevycházelí jsme z jakéhosi okouzlení. Život obyčejný jsme považovali za příliš hrubý a drsný pro své jemné a vznešené duše. Vyhýbali jsme se pečlivě všemu, co zavánělo potem, lidskou dřinou a vůbec člověkem. Člověk byl pro nás ta či ona postava slavného románu a pak, ovšem, my, vyvolení. Žili jsme v mátožném opojení kulturní krásy. První válečné rány třesly rušivě do našich snů. Byli jsme zvyklí na cizince, kteří chodili Prahou a říkali: hezká holka, hubička, jako jediné, co česky dovedli. V prvních válečných dnech jsme poznali cizince, kteří znali jediné české slůvko: bolí. Na nádražích leželi v čekárnách ovázaní lidé, nemocnice byly plné rozstřílených těl, ubohých, zhnisaných kusů lidského života. Probudili jsme se do strašné skutečnosti.

A v tomto prvním jasném probuzení lidí velmi citlivých přišla k nám Vaše kniha: »Sur les quais de la Villette«. Předměstí Paříže a stávka. Útok autobusů. Na rozdíl od literatury, kterou jsme znali, nebyla tam duše člověka, ale hýbala se tam ulice. Proti policejnímu kordonu v generální stávce jel sražený šik autobusů, a člověk, který tam jednal, byl šofér autobusů. Ne jeden, sta jich. Ulice, autobusy a lid — to jste nám přinesl. Začínali jsme spatřovat nikoli už výjimečné lidi, nýbrž obyčejný lid. Naučil jste nás chápat, že je každý člověk výjimečný a že zástupy těchto výjimečných lidí jsou lid. Prorazil jste závoj krasomýšlení, prorazil jste ho mocnou dírou, najednou se nám objevily daleké obzory. Neříkám, že jste udělal víc. Ale pro nás to bylo nesmírně mnoho. Byli jsme citliví a měli jsme rádi pravdu. Hledali jsme si ji už potom sami.

Měla jsem odjakživa lásku k lidským tvářím. Je něco podivuhodného v lidské tváři, dovedete-li v ní číst, je to malý zázrak. Často jsem si věšela na stěnu svého studentského pokojíku fotografie lidí, které jsem ani neznala: jejich tváře se mi líbily. Mezi nimi

visel také Váš obrázek, mistře. Taková hrubě vy-modelovaná tvář a velký, hrbolatý nos, smělý obličej a mnoho černých vlasů. Za Vámi bylo plno knih a před Vámi psací stůl. Taková tvář na stěně je trochu jako kamarád — nebo kumpán, chcete-li — člověka, který v tom pokoji žije. Máte radost a koukáte na ni. Pláčete a koukáte na ni. Patří trochu k Vám a něco z Vás vyjadřuje — anebo si alespoň myslíte, že vyjadřuje. U mne vyjadřovala nesmírně bolestný a těžký návrat z patnáctiletého snu na hlínu země. A mimo to jste byl pro mne — jako pro nás pro všechny — ztělesněním odvahy, pravdivosti a smělosti. Váš obrázek tam visel až —

Teprve před několika dny jsem četla Vaši obhajobu v »Přítomnosti«. Kdybych byla politik, vypsala bych všechny skutečnosti, pokud jsou nám známy, o zářijových událostech, v naději, že věc tak naprosto jasná bude i Vám zřejmá. Nejsem však politik. Jsem jenom člen malého národa, kterého se politika dotýká. A proto Vám mohu odpovědět nikoli politicky, ale soukromě, a mohu Vám říci totéž, co by Vám řekl kterýkoli člen tohoto národa. Jsme národ statečný a vyspělý — ale jsme národ malý. Malé národy prožily mnoho katastrof jenom v důsledku toho, že jsou malé. Každý z nás tyto důsledky přijímá, jako nejznámější věc v životě. A právě proto, že jsme s touto skutečností obeznámeni, namluvil byste těžko někomu z nás, že nějaká velmoc uzavře spojeneckou smlouvu z lásky k nám. Jsou snad sympatie mezi státy a jsou snad i příbuznosti. Ani jedno ani druhé nestačí k vojenské dohodě. Je třeba společných zájmů a společné věci, aby státníci uzavírali takové dohody. Rozhodla-li se Francie uzavřít s námi spojeneckou smlouvu, měla Francie na našem spojení zájem. Každý rolník a každý příštípkář Vám tohle poví. Nestála-li Francie po našem boku v rozhodném okamžiku, zradila nás ovšem, to je jasné. Ale zradila i sebe. Totiž: především sebe. Tvrdil-li francouzský lid, že není třeba jít do války pro tři miliony Němců, kteří chtějí zpět do vlasti, mýlil se, protože snad bylo třeba jít do války pro mnoho milionů Francouzů a pro celou Francii. Dokud budete mluvit, mistře, o zářijových dnech jako o katastrofě, která postihla Československo, dokud nezačnete mluvit o katastrofě, která postihla Francii — dotud budou Vaše obhajoby bezpředmětné.

O politických věcech nechť s Vámi mluví jiní. Ale pravda celé té události je zaplácena příliš draze, abychom ji neviděli jasně a zřetelně a abychom necítili osobní nutnost odpovídat.

Jenom ještě tolik: mluvíte o morálce našeho lidu a o morálce francouzského lidu. Žádný lid na světě nemiluje válku. Každý člověk na světě se války bojí. Živé maso miluje život a nikoli rány, hnis a umírání. V těch zářijových dnech jsme narukovali my a narukovali jste částečně i vy. Žádný z nás nechtěl umřít. I my i vy jsme rukovali samozřejmě a statečně. Když jsme však bez boje táhli zpátky, vy jste se smáli a jásalí — a my jsme plakali. Vy jste jásalí, že vám bylo dovoleno žít. Snad to někdo pochopí. Jenom my ne — protože my jsme plakali, že nám zabránili umřít — za naši společnou věc, českou i francouzskou, mistře.

Dnes se u nás změnilo mnoho. Lid je citlivý a podi-

vuhodně cítí. Odpustí mnohem spíše otevřené nepřátelství než opentlenou zradu. Náš člověk z vesnice nebo z fabriky řekne dnes o Němcích: Umějí to, jen co je pravda. A o Francouzích: ale raději to neřeknu. Nevím, potěší-li Vás tato zpráva.

Sbohem, Jules Romainsi.

Marie Kubešová

otázky a odpovědi

Odpověď německému studentu

I.

Pane redaktore!

Promiňte, prosím, jest-li dělám mnoho pravopisných chyb, jsem totiž Němec. Dále se prosím nezlobte, když se jako Němec, pletu do Vašich záležitostí. Ale čítám častěji Váš časopis »Přítomnost« a zvláště mě zajímal článek: »Jaké poslání mají Němci...« K tomu bych Vám rád následující řekl: Mluvíte o tom, že zvláště něm. vysoko-školáci by měli zprostředkovat mezi oběma národy. Ale když jste upřímný, tak musíte uznat, že už podle ironického způsobu, jak o tom »poslání Němců« píšete, se dá poznat, že ani Vy, ani jeden z Vašich kolegů na toto »poslání« vážně věříte.

A to je ta hlavní chyba! Ano, máte pravdu, už nejsme takoví, jako jsme byli za Goetha, už nejsme jen národ »der Dichter und Denker«, nýbrž i národ činů, který se stará o svůj životní prostor. Ale také vy už nejste takoví, jací jste byli za Kolára, ani ti, kterým Herder ukazoval krásu básní, kterým Thiersch a Fügner dali národní sebevědomí. Také svět kolem nás nezůstal tentýž. Co tenkrát byla šlechetná »humanita«, to by dneska byl buď lehkomyšl, nebo dokonce i zločín na národě. My jsme to nebyli, kteří dělali z humanity falešný soucit s nekalými živly, se sexuálními zločinci, nebo teď dělali z humanity filosemitism. My jsme to nebyli, kteří zhanobili naše staré svaté ideály, kteří kazili naši hezkou řeč, kteří dokonce našemu národu brali chléb. To vše dělalo židovství. A to bylo také to poslední. To už musela přestat »humanita« a začínat zdravý odboj. V jistých novinách (skoro ve všech českých) dělali proto z Nás barbary.

A vývoj v Evropě Vám musí dokázat, že jsme šli správnou cestou dál, cestou, která má svůj začátek v humanitě Goetha. Jako tenkrát Goethovy ideály, tak se dnes osvědčily ideály národního socialismu. Viděli jste, jak daleko se dostalo Československo přestárlým systémem demokracie a už bohužel zkaženou »humanitou«. Pročpak bychom tedy nemohli i Čechům zprostředkovat nové ideje?

Říkáte také tam, že my studenti zůstáváme jenom mezi sebou v kolejiích. Ano, ale proč?

A ostatně, snad poznáte z těchto řádků, že asi také častěji hovořím s Čechy. Jinak bych v češtině neměl takové cvičení. Takových studentů existuje moc a moc!

Ale něco bych Vám pane redaktore, ještě mohl prozradit. Řekněte to také Vaším p. kolegům:

Připravte čs. národ líp na toto sblížení národů. Neštvete v novinách proti nám. Otevřené štvání už censura netrpí; vím to. Ale stačí, když stále a stále naříkáte nad ztrátou »Vašeho« území. O tom »Vašeho«

když chcete, jednou později. V té krajině už bydleli také odedávna Němci! A stačí tedy, když stále mluvíte o té »křivdě« na kterou národ nikdy nesmí zapomenout, že je Váš národní život ohrožen, a v tom tónu dál...!

Pak samozřejmě Češi nechtějí nic slyšet o Nás, nenávidí Nás a ani řeč, že by od Nás přijali nějakou novou myšlenku.

Doufám že mi tyto řádky nezazlíváte. Když tento dopis už nedáte do Vašeho časopisu, tak prosím, jej dejte aspoň číst autorovi jmenovaného článku v »Přítomnosti«.

S pozdravem »jeden z těch studentů — ale teď už říšský«.

V Praze 21. I. 39.

II.

Vážený pane,

jistě nebude Váš dopis příčinou, aby někdo zazlival, že se »jako Němec pletete do našich záležitostí«. Náš národ má rád diskusi, má rád, když se argument postaví proti argumentu a když společným úsilím hledí se objevit pravda. Žádám Vás dokonce, abyste nám dopsal častěji. Budete žít mezi námi na universitě, o které jsem slyšel, že má být obzvláště pečlivě vybudována, i máme zájem na tom, abychom věděli, s jakými pocity a představami budete mezi námi žít. Snad si z toho, co nám napíšete, vybereme i něco, co uznáme za dobrou radu. Jsou to zcela jiné způsoby než Váš, o kterých někdy říkáme, že se »Němci pletou do našich záležitostí«. Vyslechl jsem vážně a s pozorností, co jste Vy chtěl říci nám. Něco za něco. Vyslechněte se stejnou pozorností, co Vám odpovídáme.

Jste, jak vidím, přesvědčen, že opravdu můžete »Čechům zprostředkovat nové ideje« a věříte, že ony nové ideje by byly ku prospěchu českého národa stejně, jako prospěly národu německému. Podle našeho názoru jde tu o dvě věci: 1. o formu, jakou se ono zprostředkování bude dít; 2. o obsah ideí, které chcete tlumočit. O formální stránce snad se lehce dohodneme: zprostředkování, má-li mít úspěch, musí se dít s taktem a šetrností, nesmí býti, abych tak řekl, příliš bouřlivé; národ nesmí ztratit pocit, že on sám, nikoli zprostředkovatel, je vrchním rozhodčím nad tím, co mu prospívá nebo škodí. Slyšeli jsme nyní mnoho o tom, že musíme mít ohledy na city německého národa. Poněvadž jsme realisté, zapamatovali jsme si to a chceme se podle toho řídit. Slyšeli bychom nyní rádi od Vás, že si uvědomujete, že je třeba mít ohled také na city národa našeho, ačkoliv vás jest osmdesát milionů a nás jen sedm milionů. Početnost a moc rozhodují v mnohých oborech. Ale jistě nemohou rozhodovat v oboru taktu a tam, kde má býti založeno trvané přátelství. Ale vyslovil jsem již přesvědčení, že o tom se snad dohodneme.

Složitější a obtížnější jest otázka obsahu oněch ideí, které chcete zprostředkovat. My máme staré přísloví, že to, co jednomu jest med, jest druhému jed. Chci Vás pohnout k uvažování, zda vskutku některé

nové německé ideje byly by stejně ku prospěchu národa německého, a dokonce, přiznávám se, bych Vás chtěl přimět k tomu, abyste si ještě jednou rozvážil, bylo-li by dobrou okolností pro vytvoření harmonických styků mezi Německem a Česko-Slovenskem, kdyby Češi požili nadměrnou dávku oněch ideí.

Dnešní němečtí vůdcové sami někdy říkají, že národní socialismus není vývozním artiklem a že vznikl ze zvláštních německých podmínek. Je-li tomu tak, pak už z této okolnosti samotné vyplývá, že nemůžeme nacionální socialismus prostě napodobovat a že všechny jeho ideje nemohou nám být prostředkovány, a to ani bez taktu, ba dokonce ani s taktem. Není pochyby o tom, že každý národ má svůj vlastní způsob života a práce, a že to, co v jednom prostředí je pravdivé a plodné, může být v prostředí jiném falešné a jalové. Záleží už na národní tradici, na způsobu, jakým se ten nebo onen národ naučil pracovat.

Vezměme místo všech jiných otázek jen otázku vůdce. Německý nacionální socialismus je bez silné vůdcovské osobnosti nemyslitelný; je dokonce na ní přímo založen. Německo našlo takovou silnou vůdcovskou osobnost v Adolfu Hitlerovi. V českém prostředí, kde odedávna vedení národa spočívalo na tom, že jedni se radili s druhými, taková osobnost nevyrostla a bylo by jistě marno chtít ji vytvořit nějakým umělým způsobem, nějakým zahríváním nedostatečného zárodku. Hitler dostal se k svému vůdcovskému postavení cestou dlouholetého riskantního boje a cílevědomou přípravou. U nás nikdo nešel touto cestou, patrně pro přirozenou demokratičnost českého prostředí; u nás se každý od samého začátku vychovával k způsobu demokratické spolupráce, a kdyby teď měl počít něco jiného, připadal by si trochu jako na divadle. Kdybychom jednou byli nějakými okolnostmi nuceni vybrat si vůdce po způsobu německého nacionálního socialismu, nezbylo by asi než napsat jména několika přibližně stejně vhodných nebo nevhodných osobností na bílé lístky, dát to do klobouku a pozvat bílou myš, aby jeden lístek vytáhla. To však ovšem není způsob, jak se rodí takový vůdce, jakého má nacionální socialismus.

To tedy jest nepochybně hned jedna idea, kterou nám nebudete moci s úspěchem prostředkovat, prostě proto, že v našem národě chybí podmínky pro tento způsob a že, jdouce touto cestou, nemohli bychom vytvořit více než nějaký falešný patvar, nějakou napodobu bez skutečného vnitřního života. Jen ten politický způsob může národu prospívat, který v něm organicky uzrál. Jinak by se národ podobal dělníku, kterému pojednou byl dán do ruky nový a nezvyklý nástroj, se kterým neumí zacházet. Byly už u nás autoritativní vlády, jako jest nyní, ale ty všechny se zakládaly na poradách jedněch s druhými, ne na jedné osobě, obdařené vši mocí.

Mluvíte ovšem s nepřítelí o humanitě, a zdá se, že zejména byste nám chtěl odoperovat tuto ideu a nahradit ji nějakou jinou, bližší nacionálně-socialistickému nazírání. Ale právě v této věci Vás žádám, abyste vše ještě jednou rozvážil. Právě tu nejvíce může platit: co jednomu med, druhému jed. Nechme zatím stranou židovskou otázku; pociťuji již dávno potřebu vyložit rozdíl mezi židovským problémem v českém a německém národě; učiním tak příště; také

o tom rozdílu mezi »böhmisch« a »tschechisch« bude možno pojednat, i o tom, vedlo-li se do podzimu 1938 Němci v Praze hůře než Čechu v Chebu. Mluvme dnes jen o tom, bylo-li by schopno prospět česko-německým vztahům, kdybychom starou ideu humanity nahradili nějakou modernější, dynamičtější a nutně i expansivnější ideou. Myslím, že nic jiného by nemohlo tak nebezpečně ohrozit naše vztahy k Německu sousedu. Mám dojem, že nevíte dosti dobře, k čemu nám to radíte.

Nejdříve však musíte pochopit, co vlastně idea humanity českému národu znamenala a co mu bude nepochybně i v budoucnosti znamenat. Humanita pro nás neznamovala jen poměr jedince k jedinci: mohli bychom říci křesťanský poměr —, ani tedy jen vztah k židům, ani »falešný soucit s nekalými živly, se sexuálními zločinci«. Byla pro nás více: byla pro nás i mezinárodní taktikou staletých zkušeností a po nezdařech někdy skoro smrtelných s taktikou jinou. V čem spočívala tato humanitní taktika? Na to nám dávají jasnou odpověď výroky velkých našich lidí. Palacký praví: Násilím bychom se nedodělali ničeho dobrého. Masaryk přejímá ideu Palackého a říká: Smírně, pluhem, prací, to jest odpověď českého genia, českých dějin. Nyní tedy přišla chvíle, kdy netoliko vy, nýbrž i mnozí Češi chtějí ideu humanity přezkoušet a znovu uvážit její prospěch pro národ. Pokud jde o některé drobnosti, jistě se nedáme žádným výkladem humanity svést na příklad k tomu, abychom ve zmenšených svých poměrech a ze zmenšeného bochníku živili spíše příslušníky cizího nějakého národa než členy národa vlastního. Ale to jest mezi námi už vyřízeno. Jde však teď o to, máme-li se vzdátí humanity jako oné mezinárodní taktiky malého národa, o které jsem mluvil. Jsem přesvědčen, že by to bylo totéž, jako postavit se na okraj propasti.

Humanitní taktika vznikla už u našich předků z pocitu, ke kterému jednou se dostane každý malý národ; že násilí je jeho nepřítelem, poněvadž jeho násilí může být jen malé, nesrovnatelné v účinku s násilím národů velkých; že tam, kde je násilí vyvoláno, nakonec je ztracen malý národ, poněvadž jeho hmotné síly, potřebné pro násilí, nejsou dostatečné. Proto již naši předkové pojali ideu, které se říká humanitní a která se zakládá na tom, že postavení malého národa, jako jest český, je třeba zabezpečovat spíše mírovou prací než mečem. Jest možno, že byste nám právě to chtěli rozmlouvati? Jistě bychom vás neuposlechli. Méně než kdy jindy jsme nyní ochotni apelovat na způsob násilí; násilí by pro nás nyní mělo větší riziko než dříve. Jak víte, na podzim minulého roku byli jsme odhodláni uchýlit se ke způsobu, jakým pracuje meč. Víte také, jak to dopadlo. Jsme přesvědčeni, že nám do dohledné budoucnosti zbývá právě jen ona taktika práce, pluhu a knihy, které říkáme humanitní, a věru bychom nerozuměli tomu, kdybyste právě vy nás od toho chtěli odvésti a kdybyste nám prostředkovali ideje tomu odporující. Bylo by to nesmyslné s našeho i vašeho stanoviska. Celý nový poměr k Německu může se zakládati jen na taktice nenásilné, to jest humanitní. Kdybychom vám chtěli vyhovět a přijmout váš odpor k humanitní taktice, dopadlo by to tak, že bychom jen papouškovali po vás některé ideje a umiňovali si

při tom vnitřně, že jich nikdy prakticky nepoužijeme. Hráli bychom jakous takous komedii — proč vlastně? Proto, abychom se na povrchu podobali jiným, když se jim ve skutečnosti podobati nemůžeme? Vypadali bychom jako obchodník, který na svou dopravní loď vyvěsil pirátskou vlajku.

Nesmíte zapomínat, jak vznikl italský fašismus, nebo německý nacionální socialismus, z jejichž okruhu jistě pocházejí některé z oněch ideí, jež chcete prostředkovat, a jež i pro nás považujete za vhodnější než ideje humanitní. Věřte, že vhodnější nejsou. I fašismus, i nacionální socialismus vznikly z pocitu, že národu byla způsobena křivda; jejich hlavním cílem bylo tuto křivdu odčinit; obě hnutí byla jaksi mečem, který si italský a německý národ ukul do boje za dosažení určitých cílů; byl to bojovný program vnitřní i zahraniční. Chcete nám poradit, abychom zahodili svou nenásilnou taktiku a vytvořili si také nějaký bojovný zahraniční program? Jistě byste neradil tomuto národu dobře. Německý národní socialismus vyrostl na tom, že bouřil proti míru versailleskému. Myslíte, že bychom si měli vytvořit nějaké hnutí, které by bouřilo proti míru mnichovskému? Zajistě si to nemyslíte; vždyť dokonce vytýkáte, že příliš nařikáme nad ztrátou svých bývalých území. Jaký by tedy mělo smysl vytvářeti u nás hnutí, jehož vrcholný cíl nám musí býti odepřen? Bylo by to více než hra? A má si národ hrátí tímto způsobem? Měl byste se lépe seznámit s podstatou toho, čemu se říká naše humanitní taktika. Pak byste pochopil, proč právě na ní lze spolehlivě založit nový poměr k Německu a proč právě jí se musíme držet. Resignujeme na to, změnit svůj osud násilím. Tomu dal Masaryk jméno humanitní taktika.

Pravíte, že bychom se měli podívat na to, kam jsme se dostali zkaženou humanitou. Tak, jako vy, mluvili k nám už před lety někteří Češi, kteří se u nás pokoušeli zakládat nějaké obdoby fašistického hnutí. Také oni odsuzovali humanitu. Myslíte, že bychom se byli dostali dále, kdybychom jich byli uposlechli? Snad o tom nevíte, ale všechny tyto protihumanitní skupiny vytýkaly naší vládě a naší politice přílišnou shovívavost k Němcům, všechny si přály, abychom k své německé menšině zaujali poměr bojovnější. Myslíte opravdu, že tato alternativa humanitní taktice by byla bývala správnou cestou pro nás? Je to ovšem nesmyslné. Daleko spíše bychom se byli loňské pohromy uchránili, kdybychom byli humanitní taktiku důsledněji rozvinuli, kdybychom byli už dávno svůj stát přebudovali ve druhé Švýcarsko, jak některým tanulo na mysli. Bylo jim v tom zabráněno pokřikem těch, kteří humanitu pomlouvali. Zdá se tedy jistým, že budete musít podniknout pečlivý výběr mezi ideami, které chcete prostředkovati, a že budete musít odhadnout, které ideje z vašeho arsenálu se pro naše nové postavení vskutku hodí.

Jedním pravidlem se při svém prostředkování ovšem vždy budete musít řídit: panuje leckdy sklon divatí se na nás, jako bychom nebyli více než obyvateli určitého prostoru, na kterém má Německo zájem

hospodářský a kulturní. Ale my jsme více než jen obyvatelé prostoru. My jsme národ. Jen vycítíte-li tento rozdíl, může vaše prostředkování míti úspěch, abych tak řekl, přirozený a organický. F. Peroutka

feuilleton

Karel Poláček:

Dodatky k Žurnalistickému slovníku

A

Albion býval hrdý.
Architektonicky nedotvořil.
Autor, ač volán, se neobjevil. Neuspěl. Nebyl práv.

B

Básník opěvá.
Bohorovný je kritik.
Briskně odmítáme toto tvrzení.
Bursa je přívětivá.

C

Cenný. Viz: Přínos.
Citelnou mezeru vyplnilo čilé nakladatelství.
Citová je náplň.
Co dám svým milým k Ježíšku?

Č

Čestné je seznámení.
Čestný je dluh a neúspěch.
Čilé nakladatelství vydalo ve sličné úpravě. Viz: Útlý svazek básní.
Čistka. Viz: Nekalá soutěž.

D

Daň zaplatil době.
Děvče jako lusk.
Dluh splatil rodnému kraji.
Dramatický je spád událostí a konfrontace.
Draží jsou krajané za tou velkou louží.
Dravčí jsou pudy.
Duše. Viz: Splynutí a Vdovec s jedním dítěem
Dřeň. Viz: Jáství a Propátl; viz: spisy Fr. Goetze.
Deputace přednesla panu ministrovi prosbu, aby bezodkladně zapříčinil
Doufám, že mluvím ze srdce všech přítomných.
Dynamika je živelná.

E

Eksistenční jsou možnosti.
Emigrace je nežádoucí.
Exemplář je podařený. E. nerozřezaný, viz: Recense.
Exoty byly mdlé.

F

Francie bývala sesterská.

G

Gesto je prázdné.
Geopoliticky. Viz: Poroba, Zapojení, Životní prostor.

H

Herci se zhostili svých rolí.
Hluboká je myšlenková náplň.
Hluše vyzní ta sloka.
Holduje se uměním a nezřízeným pudům.
Hyzdí národní ráz Prahy cizácké nápisy.
Humor český. Viz: Teď.
Hýří barvami dámy a podzim.
Hudba. Viz: Dobrovolný příspěvek.
Horlivý je sběratel.

Přítomnost

CH

Choulostivá je situace a problém.
Chlapecké je písemnictví. Viz: Krevnaté, Živelné, Zemité

I

Imaginace je žhavá.
Incident. Viz: Vláda.

J

Jáství. Viz: Dřeň a Propálil se; viz: spisy Fr. Goetze.
Jak se nám oznamuje. Viz: Zasněžená.
Jiskřivý je vtip.
Jednatel je agilní.

K

Kdo si ponechá dvě čísla, stává se odběratelem.
Kratochvilná je historie.
*Kritika je obzíravá, výsostná, spravedlivá. Viz: Kama-
rádství, Koterie, Hymnické, Chvalozpěvy, Klíky, Postoj.*
Korálové jsou rtáky.
Každý za své.
Komika je nedobrovolná.

L

Ladění. Viz: Myšlenkové.
Luzné jsou vidiny.
Liknavý je odběratel.

M

Milé překvapení uchystal náš časopis čtenářům.
Mizerný je překlad.
Mnohomluvnost nikoho nepřesvědčuje.
Moudří jsou konšelé.

N

Nabádavý je Jindřich Vodák.
Nakladatelství vyplnilo citelnou mezeru. Viz: Čilé.
Nabitý sál sledoval hru se zatajeným dechem.
Námět je vděčný a ošumělý.
Nesmi chybět v žádné vlastenecké knihovně.
Nesmlouvavý je češství.
Neuspěl. Viz: Spisovatel.
Naši se brzy zhostili počítačnickými nervosy.
*Návrrh, aby protokol minulé valné hromady nebyl čten,
byl přijat jednomyslně.*
Nearijské živly se drze roztahují ve vysočanské útulně.
*Naše řeč: Kinozákon, fotopotřeby, radioposluchači, foto-
domov, autosprávkárna, velopotřeby, Zepop, Legiocen-
trozáložna, Živnodům, Grandpodnik, atd.*
Nutno vyčkat, jak se situace vyvine.
Nízkou přízemní ranou zahájil score.

Ň

Ňadra se jí bouřlivě dmula.

O

Obecenstvo bylo uznalé a nešetřilo potleskem.
Obzíravý. Viz: Kritik.
Oběť mírové myšlenky musí přinést malý národ.
*Obžalovaný ve shodě s vyšetřenými okolnostmi do-
znává a proto je naň právem žalováno.*
Oddaný je personál.
Odechází na vlastní žádost.
Oduševnělá je zklamáná životem a herecký výkon.
Opereta. Viz: Toilety.

P

Perlivý je mok a dívčí smích.
Podobenka se vymění nebo vrátí.
Poválečná je požívačnost.
Pohár. Viz: Vypil.
Postoj nesmlouvavý zaujímá kritik.
Poutavá je četba do vlaku.
Pasivní je provoz.
Prvotina je příslib.
Publikace je cenná.
Propálil se až k dřeni svého jáství.

*Předseda je zasloužilý. Předseda vyzval přítomné, aby
povstáním uctili zesnulé členy správní rady.*

Přinos. Viz: Cenný.

Přednes. Viz: Pročitěný.

Přísloušná smála lepila se našim borcům na paty.

P. t. je konsument.

R

Románek lásky je tklivý.
Ruralismus opěvává rodnou líchu.
Rušný je děj.
Roztomilé kotě!, zvolal starý seladon.
Rozhlas vysílá dechovou hudbu.
Račte šat uvnitř upravit.

Ř

Řádění opilcovy a rozpoutaných žvlů.
Řešení je neuspokojivé.

S

*Soukromnice byla při přecházení ulice zachycena
pravým blatníkem.*
Spisovatel neuspěl. Viz: Práv, Architektonicky.
Styky se vybudují a prohlubují.
Svěží je jubilant.

T

Teple lidskými postavami zabydlil svůj román.
Teď se chodí domů, starý ochlasto? Viz: Humor český.
Toilety dodala firma Hana Podolská. Viz: Opereta.

V

Vláda vyslovila politování. Viz: Incident.
Vdovec s jedním dítkem vítán.
Vdova s menší tělesnou vadou.
Věno je přiměřené.
Vazba je skvostná.
Výrazný je profil.
Vypil pohár rozkoše až do dna.

Z

Zachránění míru. Viz: Z cizího.
Z cizího krev neteče. Viz: Zachránění.
*Zasněžená místa zachovávají naprosté mlčení. Viz:
Jak se nám oznamuje a Dlužno vyčkatí.*
Zabydlil. Viz: Román, Teple, Postavičky.
Záměrné je řešení.
Zvládl. Viz: Nezvládl svůj úkol.

Ž

Žádosti se nevyhovuje. Viz: Nechte.

dopisy

Mladí vpřed!

Vážená redakce!

Mladí dostali dnes slovo, ale ozývají se jen ti, kteří buď již mluvili, anebo ti, kteří pro vlastní ješitnost chtějí se na základě udavačství vyšplhati na špičky. Patřím také mezi mladé a rád bych předložil malou skizzu, co asi ti mladí potřebují.

Národ žádá populaci a naše vláda je povinna starati se, aby toto uvědomení mohlo přejíti v širší vrstvy. Předem si musí členové naší vlády uvědomiti, že národ netvoří jenom páni radové a ředitelé ve státních službách a špičky soukromého podnikání, ale ti, kteří musí za 500.— až 600.— Kč měsíčně vyživovat svou rodinu, která za takových okolností trpí opravdovou podvýživou, ale na kterých je žádáno, aby populaci brali jako národní uvědomení. To tedy pro tyto rodiny je trochu mnoho, je to nad jejich dobrou snahu i nad jejich síly.

Proto od těchto tisíců by bylo třeba právě začít. Tyto tisíce drobných lidí odnášely si domů jenom srážky, které na ně doléhají jako nejpříšernější nepřítel jejich života.

Dobře — těch 500.— až 600.— Kč může stačiti začátečníkům (svobodným a mladým), ale nestačí tomu, kdo je ženat

a na základě svých příjmů je povinen svou rodinu zajišťovat. Bereme si příklady od svých sousedů, vezmeme si i takový, který se osvědčil, který prospívá a který se může docela dobře provést.

Upravte platy ženatých (ovšem těchto posledních v žebříčku) na rozdíl od platů svobodných zaměstnanců. Bude to spravedlivé, bude to účelné a bude to národu prospěšné. *Ladislav Kříž*

Paní Jesenská!

O té přesloužilosti v tom smyslu, jak se ptáte, nemůže být ani řeči. Přesloužilý umělec! Jaké absurdní slovo! Zdá se, že jste špatně chápala ten výkřik »uvolněte místa mladým«, dnes tak živě aktuální, i názor mladých na výkon a práci jejich předchůdců. Pravím: není tomu tak. Vážíme si jich i ctíme je, avšak nemlčíme a nebudeme mlčet. Ptáme se jen, proč se uzavírají ti naši mistři slova do té tvrdé ulity osobní osamělosti, proč se straní naší bouřlivé otevřenosti a ctižádosti státi se či býti někým a něčím?

Porozumějte nám, a prosím též za všechny ostatní, poradte nám. Dokážete-li toho vy všichni, jako Nezval, Olbracht, Neumann, Hora, Seifert či Halas a vy všichni ostatní, nebudete pak mezi vámi a námi mladými té oboustranně špatně chápané revnivosti a nedůvěry.

Ptám se: proč uzavíráte k sobě cestu i přístup? Pamatuji se, jak dlouho a s bážlivou úctou čekal jsem v předpokojí pracovní jednoho představitele naší krásné literatury. Tu myslím, nemá být žádný začátečník deprimován a tím méně přezírán. V době let osmdesátých všichni naši vykladači krásného slova pracovali společně a hlavně cítili a jednali ve snaze prospěti probouzejícímu se národu.

To jsem chtěl naznačit. Dnes, kdy všechno toto rozštěpeno je v tolik táborů, k světlu vydvihujících jen ty, kteří se stali znamenými příslušníky jejich stáda, není možno jíti tou krásnou cestou nezávislého jedince.

To jsem chtěl říci, abych i mohl odpovědět, proč povětšinou my mladí mlčíme. A pak není tu ani možnost mluvit. Kde a jak a ke komu? Npustnost býti stranicky zavázán tomu nedovoluje. Máme tu spoustu, říkám, na naši početnost i poměry spoustu literárně-výchovných, avšak stranicky zabarvených komentářů, tedy množství kroužků, z nichž kolem každého se skupeno je to něco z toho celku a navzájem pak se tepe a potírá. A to, myslíte, že nám mladým přidá chuti býti živými a hlavně pravdivými k sobě i národu?

Posuďte to Vy sama, pisatelko, a přiznejte, že nám nerozumíte stejně tak, jako my nerozumíme vám, kteří se uzavíráte do ulity nadlidí, bohem i věkem posvěcených. *Šmíd*

Paní Mileno Jesenská!

Představuji se Vám, jako čtenář Prítomnosti, a prosím, abyste mi věnovala chvilku času, protože jsem mladý.

Pojmu »mladý« je v poslední době tak hojně užíváno, že už se skoro proti i mladým. Heslo »Mladí vpřed« slyším na ulici, ve vlaku, na valných schůzích (hlavně, když se rozdělují funkce) a ve 4. čísle »Prítomnosti« připomínáte je i Vy, Mileno Jesenská, jejíž články rádi čteme.

Z poznámky o p. Bedřichu Fučíkovi soudím, že nás mladé pokládáte všechny za pány Fučíky, kteří by byli ochotni posílat Čapka, Nezvala a celé ty dva řádky našich padesátníků, které v »Prítomnosti« vyjmenováváte, na odpočinek. Protestuji proti tomu, abyste generalisovala. Republika má také mladé lidi, dělníky a živnostníky, učitele a profesory, kteří nikdy nebudou hledět na své vychovatele a tvůrce kultury, jako se hledí na zrezivělé železo. Chodím se jako mladý učitel radit za panem řídícím, můj přítel profesor se radí u starších kolegů, tovaryši pozorují mistra, rolníkův synek se učí orat od táty. Vážíme si jejich šedivých hlav, upracovaných rukou a necítíme potřebu vyhladit všechny nad padesát. Uvědomujeme si, že většina nápadů, se kterými přijdeme do dílny, do třídy nebo přispějeme do debaty, zůstává často jenom nápadem, nepomohou-li nám hlavy starší, zkušenější a s životní praxí.

Co znamená heslo »Mladí vpřed«, je třeba řádně promyslet. Sám tomu dobře nerozumím. Nevím, do kolika let je vlastně člověk mladý a marně se ptám i ostatních. Občejně slyším jako odpověď ono staré mudroslovi: Člověk je tak starý, jak se cítí. A tomu věřím. Věřím, že Masaryk měl sílu mladíka,

ještě když jezdil křížem krázem po světě (a to už mu bylo přes šedesát) a že mu pomáhalo více »padesátiletých mladíků«.

Pokud mám možnost pozorovat, nejvíce se hesla »Mladí vpřed« chytí starší. Nevadí jim na příklad, když si vážený spolek zvolí osmnáctiletou jednatelku (která má dokonce více smyslu pro vojáky než pro spolkový život), devatenáctiletého náčelníka a ostatní funkcionáře nemnoho starší. Není třeba k vedení starších, zkušenějších lidí? Já tvrdím, že ano.

Ubezpečuji Vás, paní Jesenská, že je málo mladých lidí, kteří volají »bílou nemoc« na staré. To pan Fučík v tom reformátorském zápalu si asi jen tak prohodil. Vždyť víme, že bychom byli bez vědomostí našich učitelů a starších rádců jen nulou. O panu Fučíkovi víme zatím jen z jediného (a to nemnoho slavného) případu. Až něco vykoná, pak už mu bude jistě padesát. Zatím však . . . opravdu, jenom ten jeden trapný případ.

Nevypovídejte tedy válku starých proti mladým. Svorně do toho, starší dají rozum, mladí sílu a republika bude zase pevná.

S úctou

Lubomír Nep.

Proč jenom pět?

Vážené redakci!

K otázce »Proč jenom pět?« z poslední »Prítomnosti« dovoluji si připojit těchto několik důvodů, proč bylo těch, kteří šli zpět k našim do odstoupeného území, málo.

Jsou příliš blízko ještě útrapy, které jsme prožívali zvláště v posledním roce. Rozbité nervy, rozrušená zdraví. Máme bolestné vědomí bezúčtosti své práce, její zbytečnosti a zhroucení po dvaceti letech. Nevíme, jak by měla vypadat naše nová práce; nevíme, zdali bychom byli my v práci pro republiku exponovaní trpět, když je přece známo, že si Třetí říše vyhradila právo nepohodlné vypovídati. (Ti, kteří směli zůstat, nesměli býti exponovaní, nesměli býti členy žádného národního spolku (Sokola, N. J. P., N. J. S., N. J. O., Ú. M. Š.). To přece byli menšinoví učitelé na 99 procent.) Velmi mnozí z nás jsou i hmotně vyčerpaní, platy přece nebyly valné, hmotná podpora v exponovaném prostředí žádná.

Rozhodně prozřavější by bylo na české krajanské školy v odstoupeném území posílat lidi nové do nových poměrů, nezátěžené ani prožitými útrapami, ani činností v poměrech zcela jiných. Absolventi učitelských ústavů se sídlem v odstoupeném území (Žatec) mají tu značnou možnost uplatnění. Pak je třeba časového odstupu, a jistě mnozí z těch, kteří se dnes z rozumových důvodů, které dnes platí daleko víc než nějaké zdánlivé hrdinství, půjdou do těžké práce rádi, poněvadž ví si v ní rady a ví také, co potřebuje. Při dnešním tempu vládních prací dá se i tato věc rychle vyřídit a ti, kteří dostanou určité záruky ne pro sebe, ale pro výkon svého poslání, dohoní, co se zamešká. Nechtě se nikdo neví, že i zde vítězí »sacro egoismo« a skepse, když i život celého národa se do značné míry zúžil v tomto znamení.

Přebytečný přidělený učitel býv. státní školy

Vážená redakce!

Ve 2. čísle »Prítomnosti« bylo vytýkáno v článku »Proč jenom pět?« učitelstvu, že se nehlásí na české školy do Německa. Jsem jeden z těch hraničářských učitelů, kteří po říjnových tragických dnech museli se slzami v očích rozloučiti se s českými dětmi — odejít do nového Česko-Slovenska a čekat na nové ustanovení. Pracoval jsem velmi rád a obětavě na menšinové škole jako řídící učitel a odchod z tohoto působišť byl pro mne jeden z nejbolestnějších dnů v mém životě. Poněvadž také hájím stanovisko, že v dnešní době musí býti národu podávána pravdivá skutečnost — chtěl bych reálně odpovědět na článek: »Proč jenom pět?«

V řadách hraničářských učitelů byli vesměs učitelé z chudobných rodin, poněvadž zámožnější si našli vždy nějakého toho »strýčka«, který mu dopomohl k umístění ve větším vnitrozemském městě, kde měl mnoho možností pro rozptýlení a pro zábavu ve volném čase a pak měl také větší příjmy. Zatím hraničářský učitel musil působiti na malých dědinkách s minimálním platem, byl odkázán ve všem sám na sebe a musil počítati s každou korunkou — poněvadž chtěl-li si na příklad koupiti jen boty — zdražily se tyto o 20 až 30 Kč, které musil

vydati za cestovné do města a při tom musil ztrávit téměř celý den. Nic si nemohl ušetřit — žil ze dne na den. Pak přišla doba evakuace a mnohý chudák hraničář zachránil jen holý život a musil na svém působišti zanechat vše, co měl. Mnozí v kritických dnech vykonávali vojenskou službu a tak se vůbec do svého dřívějšího působiště nemohli ani vrátit a delší dobu musili chodit ve vojenském stejnokroji — poněvadž všechno jim zůstalo za hranicemi. A teď se mnozí diví, proč jenom pět? Proč tak málo se jich hlásí do Německa na české školy?

Málo je těch učitelů, kteří mají kapitál a na měsíční plat nečekají. Takové případy jsou mezi učitelstvem bílou vránou. Náš učitel — a především hraničářský učitel — ten je chudák. Jak může jít mladý chudobný učitel — a takoví byli hraničářští učitelé všichni — do Německa zachraňovat národní ducha českých dětí — když mu není zajištěno to nejdůležitější — to životní minimum — každodenní chléb? Vždy a všude se zdůrazňuje sociální cit, ale v této otázce ho není. Dají mu tam něco lidé zadarmo? To jistě ne. To si snad může dovolit synek boháče, který si doma naplní tobolek stokorunami a když je utratí — přijde domů — zase »zeleným« naplní a jde znovu. Jsem pevně přesvědčen a věřím, že jakmile bude sociální a právní otázka v tomto případě vyřešena a vyjasněna, pak jistě bude těch učitelů — odcházejících dobrovolně do Říše zachraňovat národní ducha českých dětí dost — ba jistě i nadbytek. Nesmíme proto předem psát, že již vymřeli stateční lidé v národě — to by znamenalo podečňování v řadách učitelstva, kteří po 20 let hájili opravdové češství na menšinách. Nejdříve se musí vyjasnit tato otázka sociální a projednat otázka právní, a pak jistě naše ministerstvo školství obdrží dobrovolných přihlášek a nabídek až dost.

O toto vyjasnění se musí postarati na prvním místě patriční činitelé a to brzy — aby nebylo pozdě. Nestací jen v denním tisku uveřejnit výzvu, že učitelé, kteří se o tuto věc zajímají, mohou sami na svůj v r u b jeti do odstoupeného území a hlásiti se tam u příslušného školního úřadu o místo na českých školách. To je pěkná rada, ale kdo jim dá na chléb?

Rídící učitel z odstoupeného území.

Vážený pane kolego,

jste jedním z pěti učitelů českých, kteří se odebrali do připojeného území. Prosim redakci »Přítomnosti«, aby našla Vaši adresu a dodala Vám tento dopis. Obracím se na Vás s prosbou o sdělení informací, týkajících se vyučování v připojeném území. Těším se, že to budou informace přímo od pramene. Především, jak je to se státním občanstvím, je-li nutno je přijmout hned nebo jak se to praktikuje. Dále prosím o sdělení, kam podat žádost, co k ní přiložit. Jsem absolventem filosofie s filosoficko-pedagogickou zkouškou (bez odb. státnic), učil jsem 12 měsíců na okrese Teplice-Šanov. Na podzim chci dělat způsobilost. Potřebuji ještě 8 měsíců praxe. Protože zde nemohu nalézt místo, abych tuto lhůtu dodržel, rád bych se aspoň na tu dobu dostal do Sudet. Dále prosím o informace, co se týká poměrů, platu a pod., a vůbec všeho, co je nutno vědět. Promiňte, prosím, že Vás obtěžuji. Čekám na Vaše laskavé zprávy.

V dokonalé úctě

J. S.

listárna redakce

Podporujeme vládu? Ptáte se, zda máme v úmyslu podporovati dnešní vládu, a tváříte se, jako byste byl nám položil velmi mefistofelskou otázku. Těšíte se, že se budeme nějak vytáčet. Nedočkáte se. Ano, máme v úmyslu dnešní vládu podporovat, právě jako národní strana práce slíbila, že jí bude podporovat ve všech hlavních věcech. Očekával-li jste od nás nějaké zásadně opoziční smýšlení, obrátil jste se na falešnou adresu. Nepodporovat vládu má smysl jen ve dvou případech: 1. Jestliže je vládu možno nebo dovoleno porazit a nahradit ji vládou jinou a lepší. 2. Jestliže je možno oddělit věc vlády od věci ná-

roda. Ani to ani ono dnes není možno. Zahraniční okolnosti vůbec zakazují, aby na př. národní strana práce usilovala o převzetí vlády. Národu pak povede se přesně podle toho, co tato vláda dovede pro něj vybojovat. Poněvadž tedy po dohlednou dobu bude tato vláda náš národ reprezentovat, není možno se na ni dívat cize. Její osud je příliš spojen s osudy našimi. Práti jí neúspěch mohl by jen pošetilec, neboť její neúspěch byl by zároveň neúspěchem národa. Ostatně vždy se snažíme odlišovat věci hlavní od věcí vedlejších, a díváme se spíše na činy vlády než na to, co píše tisk některých skupin, které se spojily v jednotnou vládní stranu. To, co tento tisk píše, může býti zajisté nepříjemné nebo i horší, ale ne rozhodující. Pravíme Vám, že mnoho z toho, co vláda dělá a co se Vám nelíbí, musila by na jejím místě dělat dnes každá jiná vláda, i kdyby v jejím stál třeba Masaryk nebo Beneš. Nedovedete-li nahlédnout do této nutnosti, jest to Vaše chyba, a neměl byste svou malou informovanost vynášet za měřítko všech věcí. Jsou některé akty ke kterým se vláda uchyluje bez potěšení, a přece tak činí. Proč, to Vám nebudeme široce vykládat, poněvadž byste na to měl sám přijít. Ostatně si bude moci vláda počínat tím klidněji a rozuměji, čím zakořeněnější se bude cítit v lidu. Znáte naši minulost: posuďte sám, je-li pravděpodobno, že se chováme tak, jak se chováme, proto, že máme lokajskou duši, nebo proto, že k tomu máme rozumné a čestné důvody.

Dvě novinářské zprávy. Chcete vědět, co je na novinářské zprávě, kterou jste četl v jednom odpoledníku, že »dr. Beneš utekl do Londýna ze strachu před řádným soudem«. Na té zprávě není nic mimo nepravdu a hanebnost. Dr. Beneš odešel do ciziny z téhož důvodu, pro který odstoupil jako prezident: poněvadž věděl, že jeho přítomnost v republice by byla na závalu normálnímu vybudování oněch zahraničních styků, na nichž nám nyní musí nejvíce záležet. Vyvodil důsledky z poznání, že by jeho osoba překážela a mohla se stát i nebezpečím pro národ, právě jako někteří jeho přátelé z téhož poznání odmítli v posledních zářijových dnech organisovati podpisovou akci, která měla žádati, aby setrval v úřadě. Bylo naprosto třeba postavit věc nad osobu. Učinil tak ostatně i dr. Beneš sám. Píše-li se, že uprchl před »řádným soudem«, není to nic lepšího než hanebnost a lživé popuzování, poněvadž ani největší jeho nepřátelé neuvědli nikdy nic, proč by měl být před »řádným«, t. j. trestní soud postaven. Mluvílo se jedině o vyšetřující komisi, která měla posoudit složitou otázku politické viny. — Kdyby Jan Masaryk byl po svém příchodu do Ameriky vskutku řekl to, co některé americké noviny psaly a s čím my jsme byli seznámeni prostřednictvím »Poledního listu«, všichni Češi by se právem od něho odvrátili, neboť, řekne-li někdo, že nemá zájmu na československých hranicích, nemůže býti posuzován jinak než jako suchý list, který odpadl od národního kmene. Jenže my nevěříme, že by se byl Jan Masaryk tak vyjádřil. Je sice pravda, že to vyšlo v amerických novinách, ale je třeba znáti techniku a morální názory amerických reportérů. Mnohokrát se již stalo, že z jedné věty, kterou jim řekla osoba, na niž cíhali, udělali interwiev na dva sloupce, a někdy dokonce neměli ani té jedné věty. Nepochybujeme, že nějak tak bylo tomu i v tomto případě.

Dobry rozsudek. Mýlíte se. Soudy trestají každé zdražování, které jim příslušné úřady oznámí. V »Národní Politice« byl už publikován první protidrahotní rozsudek tohoto znění: »Jméno republiky! Okresní soud v Praze II. uznal..., že obžalovaný Miroslav Klíma, obchodník, Praha III., Lázeňská č. 6, jest vinen, že v roce 1936-38 v Praze jednak z nedbalosti máslo smíchané s margarinem, tudíž potravinu falšovanou, prodával, jednak tuto směs proti zákazu § 3 zák. 26/02 sám vyráběl.« Soud vyměřil obžalovanému trest vězení na dobu 2 měsíců a uložil mu kromě toho peněžitou pokutu 5000 Kč. Oba tresty jsou nepodmíněné. Rozsudek byl publikován na útraty obžalovaného. Není žádná maličkost, je-li někdo veřejně označen jako zdražovatel. Z rozsudku je vidět, že se vláda postarala o příslušná nařízení, takže jde jenom o energické provádění platných zákonů.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 5

Roč. 9. Číslo

Josef Hora:

NE SÁM*

Chodí, vím, mezi námi,
i sny mi vedou i prst.
Oni tu, z okna mámi
mě noci jiskřící srst.

Pohled tmou do ní velne,
dálka se rozsvítí.
Ach, o neviditelné
se opřít!

Vkročiti do kročeje
toho, jenž pevně šel.
Nevěřit, bez naděje,
že rozblátila se běl.

Zmnožit se, zmnožit se všemi,
živými, mrtvými.
Městy i vesnicemi
se ubírat za nimi.

Kdo to jde přede mnou,
světe?
Promluv! Kdo vede ho?
Vím, píseň vzroste a vzkvete
zas z ničeho, z ničeho.

* Z Kritického měsíčníku.

NOVÉ KNIHY

Václav Řezáč:

SLEPÁ ULÍČKA

Václav Řezáč, autor pozoruhodně zralé románové práce, která právě vychází pod názvem Slepá ulička, je z těch spisovatelů, kteří zrají sice pomalu, ale tím zákonitěji a umělecko přesvědčivěji. Třeba již sedmatřicetiletý, nemá za sebou, pomineme-li jeho tři knihy pro mládež a několik povídek, kterými vstoupil do literatury, než dvě prozaické práce. První je Větrná setba, zobrazující dokumentárně i drásavě

Dvě z mistrovských ctností Karla Čapka

Karel Čapek byl umělec naprosto vědomý a znal z gruntu pořádné spisovatelské řemeslo. Věděl, jak se dělá napětí, dovedl odhadnout nosnost scény a dosah slova, uměl napsat novelu a uměl postavit drama. Jeho mezinárodní úspěchy, nezpůsobily jakési tajemné známosti, nýbrž skutečnost, že psal knihy pro čtenáře a divadlo pro diváky.

Marie Pujmanová (v Kritickém měsíčníku)

autenticky růst i osud mladého pokolení ve válečném zázemí, a druhá román Slepá ulička, napojený naléhavou problematikou soudobého života, dílo čtenářsky neobyčejně poutavé a obsahově aktuální, psané ryzím a jadrným, sytým a plastickým jazykem. Srovnána s letopisy chlapeckého růstu a probuzení, Větrnou setbou, jeví se nám Slepá ulička jako dílo daleko velkorysejší v koncepci a zralejší v psychologii i vyprávění. Byla-li Větrná setba jemnou a odstíněnou kronikou generace, která na svém těle i v své duši prožila zmatek, který rozvracel vyhladovělé a demoralizované zázemí za války, je Slepá ulička již románem v pravém smyslu toho slova, to jest dílem, které má svou stavebnou zákonitost, vnitřní zdůvodněnost a dějové zaměření. Ze spleť skutečností života, z jeho třídních zmatků a sporů vybírá si jen skutečné typy, aby na jejich osudu i údelu soudil přísně i spravedlivě nejen společnost a její sociální zřízení, nýbrž i samou dobu. Dějovými koefy tkví jeho román v pohnutí době poválečné krise, kterou Václav Řezáč zachycuje tak, jak se obrazil na životních osudech a příbězích netypičtějších představitelů jednotlivých sociálních tříd, jako tovarníka Michala Gromuse, dělníka Balady a Poura, Baladovy dcery, krásavice Růženy, vydržované a nakonec zavřené milenkou bohatce Gromuse. Prostě: na vzájemných třídních i čistě lidských vztazích svých postav Václav Řezáč přesvědčivě dovedl v tomto románě, jak jsme se za let krise se svou sociální tvořivostí octli ve slepé uličce.

A zde je jeho román dokumentem stejně závažným, jako je závažným dílem umělecky tvůrčím. Cena brož. svazku je 35 Kč.

KRITICKÝ MĚSÍČNÍK VSTUPUJE DO DRUHÉHO ROČNÍKU

Právě vyšlé první číslo Kritického měsíčníku věnuje velkou pozornost původním básním. Přináší verše Josefa Hory, Cassia, Jiřího Taura, Zdeňka Kriebla, Ladislava Stehlika, Ivana Blatného, Svatopluka Kadlece, Klementa Bochořáka, Františka Halase a Kamila Bednáře. Básnické příspěvky jsou doplněny kritickým průhledem do nové poesie, kde Václav Černý pronikavě soudí a rozbírá novou básnickou sbírku Vladimíra Holana Zaří 1938, básně Josefa Hory Zpěv rodné zemi, nové verše Františka Halase Torso naděje, Bohumil Polan vrhá zajímavý kritický pohled na lyrické glosy Jaroslava Seiferta Zhasněte světla, Karel Polák vysoce hodnotí novou lyriku Kolmana Cassia Železná košile, a konečně slovenský kritik M. Chorvák upozorňuje a poukazuje kriticky zdůvodněně na sbírku veršů R. Fabryho Vodné hodiny hodiny piesočné. Teoretický doplněk naléhavě pravdivosti a důležitosti tvoří úvodní projev redaktora časopisu Václava Černého, přiléhavě nazvaný Ještě o básnících ve dnech krise a ještě k básníkům, vyznívajícím v kategorický imperativ k básníkům: Nenechte si vzít slávu, že jste byli básníky této přítomné chvíle... Neodcházejte z boje o při-

A. Mikulášková:

25. XII. 1938*

Teď už ta neblahá skříňka mlčí. Marně jsem ji uprošovala úzkostlivými pohledy. Ten pocit stoupající a zase klesající naděje a úder slova »zemřel« jsem už jednou prožila. Když umřel starý bělovlasý pán s vládnýma očima. Jenže tehdy jste tu zůstal Vy, přiblížil ho našemu srdci, pomohl jste těšiti.

Jako žák Masarykův jste věřil v nesmrtelnost duše. Škoda, že jsem se ještě naučila dost pevně věřit. Člověk si připadá žalostně bezmocný, že nemůže nahlédnout přes začarovaný kruh, který jste překročil.

Na dosah ruky leží Vaše knihy. Nemusím v nich listovat, znám je příliš dobře. Zase budete ke mně mluvit, až je vezmu zitra do ruky a za měsíc, za rok zase, až budu docela stará.

Vzpomínám na mnoho a mnoho lidí, s nimiž jste se v životě setkal. Pamatujete se na toho hubeného Angličana, který bydlí v domečku z červených cihel a právě zapíjí svého vánočního krocanu? Nebo na toho Španěla, který seděl vedle Vás na býčích zápasech v Seville, když bylo nebe tak pěkně modré? Nebo na toho mladého Holanďana, který kolem Vás přešel na kole, jen to zapíčelo? Nevím, co zrovna dělá. Nebo na toho tmavého Itala, který na Vás jednou

FEUILLETON

Václav Řezáč:

SLEPÁ ULÍČKA*

Josef Balada seděl a vyhýbal se pohledu svého zaměstnavatele. Tu písničku známe, o tomhle větru víme, odkud fouká a kam. Byl rozhodnut vyslechnout, co se mu bude povídat a neřít na to ani slova.

Michal se však při řeči uklidňoval a nabýval jistoty. Baladovo mračené ho rozveselovalo a posilovalo jeho vůli. Snad je někdy těžké být pánem sama sebe, ale rozhodně je lehké vládnout jiným. — Zavolal jsem vás, abyste mi pověděl, co mohu očekávat, až přijdu se snížením mzdy. Nebude malé, naopak. Třicet procent a říkám vám napřed, že z nich nebudu moci slevit ani setinu.

Josef Balada cítil, že bledne. Prociť v něm bývalý předseda závodního výboru, jehož úkolem

bylo hájit zájmy těch, kdo mu dali svou důvěru. Řekl prudce:

— Nikdy s tím nebudou souhlasit.

Michal se usmál a v tu chvíli paměť mu vydala obraz, který ho kdysi znepokojoval: Baladu, dozorčího na skládající dělníky a dělníky pohrdavé a lhostejné k přítomnosti svých zaměstnavatelů. Síla, jejíž váhu nedověděl kdysi odhadnout, a jež mu téměř naháněla strach právě touto nezvážitelností, mu připadala nyní zvětšena a neskutecná jako sama tato vzpomínka.

— Myslím, že trochu přeháníte. Předpokládám odpor, nebo, přesněji řečeno, námitky. Čekám, že mi pohrozí i stávkou...

— O tom nepochybuje, vpadl rozhorleně Balada. Vracela se mu tribunská rozhodnost, zdálo se mu, že se naskytla příležitost, aby se opět vrátil do pospolitosti, z níž byl vyvržen a získal si zaslouhy o houf, který tak lehkomyslně a z malicherných příčin pohrdl jeho vedením. Nebude tu svědků, ale snad se to přeče k nim nějak donese a nakonec k němu přijdou. Soudruhu, sakra, ne-

jde to, jak to chodívalo. Nic ve zlé, odpustíme si, co jsme si, ale chop se toho zase. — Sraďte-li jim třicet procent z dnešní mzdy, zůstane jim sotva žebrácký groš, za který nemohou žít. Jsou rozhořčení už tím, že koupí strojí přišlo mnoho z nich i o to málo. nutné k životu. Tohle bude kapka, kterou hrneček přeteče.

Michal se nepřestával usmívat shovívavým, podněcujícím úsměvem.

— Někdo by jim měl poradit, aby se do stávky nepouštěli. Milý pane Balado, nevymyslel jsem si stroje a netoužil jsem po nich. Patřím dokonce k lidem, kteří si více váží práce rukou než stroji. Ale nemohu se stavět proti proudu vývoje. Nikdo není dosti silný, aby se mohl postavit. Jestliže jeden z nás začal s racionalisací, všichni ostatní ho musí následovat. A tak je tomu i se mzdami. Zahraničení soutěží mne nutí, abych snížil ceny výrobků. Mohu se jí ubránit dvojím způsobem: buď provedu další racionalisaci a propustím další dělníky, nebo snížím mzdy. Jsem přesvědčen, že druhé řešení je i sociálně sprá-

vedlivější: nebude jich trpět jen několik, břemeno bude rozloženo na všechny stejně. Někdo by jim to měl rozumně vyloužit.

— Se mnou nemůžete počítat, odpověděl Josef Balada okamžitě. — Jsou přesvědčeni, že jste si mě koupil a nedal by na má slova. Uvěřili by raději, že jste mne poslal, abych je oblaflnul. Se mnou rozhodně nepočítejte.

— Snad jsem nemyslel ani přímo vás. Ale je tu přeče váš zef. Pokud vím, jemu velmi důvěřují. Káby se vám podařilo přesvědčit jeho — Michal vykřikl, jako by znovu vážil dosah toho, co chtěl říci — a jemu i ostatní, snad by se našel nějaký způsob, jak mu nahradit ztrátu, kterou by utrpěl při těchto sračkách. Mladým manželům by mohlo přijít jen vhod, kdyby jimi nebyli postiženi.

Skladník zrudl a dýchal těžce. Proč si vybral právě jeho a jeho rodinu? Nebylo už dost hanby, do které je zavlekl? Copak od něho neměl mít nikdy pokoj?

Michal se díval pozorně na jeho tvář. Hledme, nakonec vybuchne a začne mi tu rvát. Je těžko jim

* Úryvek ze stejnojmenného románu.

tak přívětivě vycenil bílé zuby? Dává si asi zdát nějaký hrozně velikáášský sen. Nebo na toho dobrého kapitána, který Vás vezl k Severnímu mysu? Bože, až se to doví, vytáhne veliký kostkovaný kapesník a dlouze, obrádně a pohnutě jim osuší své oči barvy Severního moře. Jistě se pamatujete i na ty ostatní, s nimiž jste se sešel v Německu, v Dánsku, na severu, ve Francii. Ano, v té Francii, kterou jste miloval tak, že Vám z vděčnosti zpívala nejsladšími písněmi. Jen jednou Vám její písně nedaly útěchy. Ale to jste jí už jistě odpustil. Vzpomínám hlavně na tolik nejrůznějších lidí země malé a těžce zkoušené, kterou jste miloval ze všech nejvíce. Mnoho lidí osamělo Vaší smrtí a mně je těžko za ně všichni.

Nikdy v životě jsem Vás neviděla. Stačilo mi, že jsem Vás znala z Vašich knih. Stačilo mi, že jste někde mezi sty lidí, které jsem denně potkávala. Když mě někdy vedla cesta Úzkou ulicí, vlastně nevedla, ale ráda jsem si tudy zašla, stačilo mi vědomí, že žijete za některým oknem své žluté vily. Tenkrát se za Vašimi okny červeně smály fuchsie a Vaše zahrádka kvetla. Teď Vám už nemohu říci, jak jsem měla ráda Vaše knihy, nikdy Vám už nepoděkuji za útěchu, kterou mi daly v nejhrošších dobách Vaše Hovory.

Je to rok a den, kdy Vás hlas zvěstoval světu poselství míru. Už je nikdy z Vašich úst neuslyším. Ale jmé-

no Karel Čapek samo je velikým a krásným mírovým poselstvím, je v něm úsměv moudrého života a pohlázení laskavé ruky. Připomíná mi také ty měkce červené růže na Vaší zahrádce, které jste tak pečlivě zabalil, aby jim nebylo zima.

Věřil jste, že duševní hodnoty smrtí nezanikají. A já věřím, že nemůže zaniknout ani ta láska, již jste měl k všemu, co dýchá, roste a kvete na zemském povrchu. Vaše srdce asi velmi, velmi trpělo; jinak by se nemohlo zastavit právě teď, kdy tolik potřebujeme vzájemné lásky a porozumění. Mnoho krásného jsme letos pochováli; tím hůře je nám při myšlence, že ani Vy s námi nepůjdete do nového údobí. Poručíme však srdcím, aby byla statečná, a vyzbrojíme je Vaším odkazem lásky k životu a člověku.

Ukazoval jste nám, jak je všední život krásný v své tvůrčí síle, životnosti a nekončících obměnách, jak stojí za to, aby byl žit. Ale je také sobecký; tvrdý k živým a nevděčný k mrtvým. Vaše velké a statečné srdce mlčí a lhostejný šedivý všední život kypí a hlučí. Ten bezohledný život jste nás učil milovat. Co mu říkáte nyní? Vy už teď všechno víte.

Jako byste se někde blízko usmíval a říkal: »Tak je to dobře!«

* Autorka je posluchačkou IV. tř. Československé obchodní akademie. (Přetisk ze Studentského časopisu.)

tomnost do snu o krásnější budoucnosti: takový sen je oprávněný jen potud, pokud ho máte potřebí k posile této hodiny... Neboť v této chvíli právě je básník buď hlasitým svědomím, nebo vůbec ničím. Vedle toho přináší toto číslo Kritického měsíčníku vzpomínku Boh Mathesia na K. Čap-

ka, glosu M. Pujmanové Sedmero mistrovských ctností K. Čapka a řadu zajímavých i naléhavých poznámek, vztahujících se k současné situaci filosofie, kultury a umění, a článek Jaromíra Johna, polemizující důmýšlně a přesvědčivě s Chalupného názorem, že »jsme prý nedovedli pochopit

porozumět. Řekl bys, že tenhle dědek je posedlý po penězích, že není, čeho bys za ně u něho nedosáhl a najednou je tu hranice, přes kterou ho nepřetáhneš. A pronulvil rychle, když se mu zdálo, že skladník se chystá otevřít ústa k odpovědi.

— Nečekám, že mi odpovíte ihned. Byl to jen námet k úvaze. Vy znáte svého zetě líp než já a posoudíte sám, můžete-li mu něco podobného svěřit, či ne. S mé strany to byl jen pokus, jak se vyhnout komplikacím. Nemám rád, jsou-li věci hnány až na ostří. Myslíte-li však, že zákrok, který jsem vám navrhl, nemá naděje na úspěch, nezkoušejte to vůbec. Předložím závodnímu výboru svůj návrh a nebudete-li přijat, nebudu vyjednávat, ani čekat na vypovězení stávky. Zastavím prostě práci. Na tak dlouho, dokud nevyprodám zásoby a dokud nové objednávky mne nepřinutí, abych ji obnovil. A pak ovšem přijmu jen ty, kdo budou ochotni pracovat za nových podmínek. To je vše.

Michal Gromus vstal. Slyšení bylo u konce. Skladník neřekl už ani slova, pozdravil a odcházel, tváře se, jako by přehlédl, že mu jeho zaměstnavatel podává ruku. Když byl u dveří, řekl Michal:

— Dojde-li k tomu, vy tím

ovšem nebudete postižen. Neboť sklad musí být udržován v pořádku a pak bude v něm jaktak dost práce.

Josef Balada se obrátil. Slova se mu chvíli kymácela v ústech jako srdce, hledající zvon. Bál se jich. Odmítal je i vábil. Jiné je mluvit za všechny — je to, jako bys, napaden, opíral se zády o zeď a zeď bojovala s tebou. Jiné je mluvit sám za sebe, bez jistoty, že se budeš mít o koho opřít, na koho spolehnout, s úzkostí, že zeď, v níž jsi věřil, unikne a nechá prázdnotu za tvými zády. Ale jednou to musíš skoncovat, člověče. Tvá dcera je vdána, proč ty by ses dále pokořoval, proč bys dále hrál ničemu, jehož čest tančí a poskakuje za korunu jako obecní blázen.

— Dojde-li k tomu, řekl konečně, — budu solidární s ostatními.

Michal unaveně vzdychl.

— Dejme tomu, že jste to musel říci, abyste se z nějakého důvodu ospravedlnil sám před sebou. Myslíte-li to však vážně, upozornuji, že posuzujete špatně své postavení i okolnosti. Dejme tomu, že opravdu dojde k zastavení práce a že vy nepřijedete, ač jste k tomu byl vyzván. Budu to považovat za zákonnou výpověď.

A Josef Balada vyšel ze dveří už bez pozdravu.

mentalitu«. Celkem lze říci, že první číslo nového ročníku Kritického měsíčníku, který slibuje podstatně rozšíření kruhu svých spolupracovníků nejen u nás, ale i v cizině — přinese příspěvky vlámského kritika Landsmanna, francouzského spisovatele Nizana, anglického essayisty Lehmana a jiných — je víc než slib. Je to závazek! Cena jednotlivých čísel je 3 Kč. Předplatné na celý ročník (10 čísel) je 25 Kč.

STUDENTSKÝ ČASOPIS A KAREL ČAPEK

Páté číslo Studentského časopisu je zčásti věnováno památce Karla Čapka. Tak hned na obálce je reprodukce Dvořákovy busty a uvnitř snímek posmrtného odlitku Čapkovy ruky. O mrtvém básníku a jeho poměru k Studentskému časopisu píše s vroucím zaujetím redaktor časopisu Ant. Reřábek, o chlape, který se v Čapkovy neustále skrýval, zajíklý, zjhlý, opojený láskou, kamarádstvím i touhou po činnosti a statečnosti, po tom, být chlapeč a mužem, píše Václav Rezáč, a snímku vzpomínke, vyznání lásky a dojetí na básníktvů hrob posílají ve formě veršů a próz, jma-jících vroucnosti citu a upřímnosti slova, středoškolači Kocourek, J. Kopecký, A. Mikulášová a J. Javorová.

REDAKCI DOŠLÉ KNIHY

Guy de Pourtales: FRANZ LISZT. Román jeho života a díla. Autor, čerpalíc z bohatých pramenů, vylíčil chronologicky nejen život velkého umělce, nýbrž i život muže, jehož údělem bylo milovat. Autor, zaznamenávající skutečné události z Lisztova

života, nenapsal jenom poutavý román, nýbrž i bystrou studii o jednom z největších hudebních umělců, o velikém objeviteli v oblastech krásna, vyjadřovaného hudbou, o genu, bez něhož by nebylo ani Richarda Wagnera, který to sám doznává. Knihu přeložil z francouzštiny Svato-pluk Kadlec. Vyšla v »Neubertově pásmu dobrých knih« o 256 stranách za 28 Kč.

František Markup: MODRÝ KVĚT. Román neblahého ženského osudu je prvou závažnější prací sedmatřicetiletého Františka Markupy, jenž se dosud omezoval na drobnou, porůznu uveřejňovanou prózu a rozmarně nahozený, z prostředí jižní Francie čerpalíc krajanský příběh »Ženy versus muži«, r. 1935 otiskovaný v odpoledních »Lidovkách«. Román »Modrý květ« vyšel vítězně z letošní soutěže Zeyerova fondu při České akademii věd a umění v Praze, jehož nákladem vyšlo 1. vydání. To samo jistě nejvýmluvněji osvědčuje vážnost i zdar autorova úsilí o zajímavý námět. Kniha o 376 stranách stojí 20 Kč, vydalo ji Neubertovo nakladatelství v Praze.

F. E. Šaman: KOKRHAJÍCÍ SLEPICE. Román, zachycující poválečný život a nenormální poměry, které přinesly samozřejmě i určitý neklid a chaos v nazírání na otázku ženy, manželství a mateřství. Snad jistá uvolněnost mravů, nervové a duševní otřesy, nezdravé vypjetí touhy po »osvobození a osamostatnění« i ve světě žen zvláště, byly popudem k řešení problémů, zdánlivě jednoduchých a samozřejmých, ale hluboce se dotýkajících až kořenů tvora člověka, jeho stability a tradiční morálky. Kniha vyšla v »Neubertově pásmu dobrých knih«. Má 280 stran a stojí 30 Kč.

V sebemenším bytě
získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310
100 cm dlouhým,
65 cm hlubokým

nástroj
POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodčikova 22

ŽIVOT A DÍLO KARLA ČAPKA

výstava knih, fotografií, kreseb a věcí,
které měl rád.

Topičův salon - leden - únor 1939
Otevřeno denně 12-19, v neděli 10-18.
PRAHA I., NÁRODNÍ 11.